

TALONRAKENNUSALAN TYÖPAIKKAOHJAAJAKOULUTUS

Kari Niittylä

Opinnäytetyö
Toukokuu 2014

Rakennustekniikan koulutusohjelma
Tekniikan ja liikenteen ala

JYVÄSKYLÄN AMMATTIKORKEAKOULU
JAMK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Tekijä(t) Niittylä, Kari	Julkaisun laji Opinnäytetyö	Päivämäärä 30.01.2014
	Sivumäärä 74	Julkaisun kieli Suomi
		Verkojulkaisulupa myönnetty (X)
Työn nimi TALONRAKENNUSALAN TYÖPAIKKAOHJAAJAKOULUTUS		
Koulutusohjelma Rakennustekniikan koulutusohjelma		
Työn ohjaaja(t) Korpinen, Jussi		
Toimeksiantaja(t) Jyväskylän ammattiopisto/rakennusala		
<p>Tiivistelmä</p> <p>Ammatillisen koulutuksen ja työelämän yhteistyö lisääntyy tulevaisuudessa yhä enemmän. Yhteistyön toimivuuden ja opiskelun laadun kannalta on tärkeää, että työelämässä on opiskelijan ohjaukseen perehtyneitä työntekijöitä. Työssäoppimisen tulee olla aidossa työympäristössä tapahtuvaa laadukasta, ohjattua ja tavoitteellista opiskelua. Mitä paremmin työpaikkaohjaajat ovat perehtyneet ohjaukseen, sitä paremmin opiskelija oppii uusia asioita työelämästä ja työssäoppiminen sujuu tavoitteellisesti. Vaikeutena on saada rakennusalaalla työskenteleviä työntekijöitä yhteisiin koulutustilaisuuksiin.</p> <p>Opinnäytetyössä tehtiin aineistoa talonrakennusalan työmaalla tapahtuvaan työpaikkaohjaajien koulutukseen. Aineisto perustuu Opetushallitukselta saatuun kolmen opintoviikon yleisohjeeseen koulutuksen järjestäjille työpaikkaohjaajien kouluttamiseksi. Aineiston tulee olla selkeää ja helppokäyttöistä rakennustyömaaolosuhteissa. Työmaalla tapahtuvassa koulutuksessa tavoitetaan ne työpaikkaohjaajat, jotka koulutusta tarvitsevat ja koulutus kohdentuu oikeisiin henkilöihin. Työpaikalla tapahtuva koulutus voidaan yksilöidä koulutettavalle työpaikkaohjaajalle hänen tarpeiden mukaiseksi hyödyntämällä osaamisen tunnistamista ja tunnustamista. Koulutusta antavat opettajat saavat useamman työelämäkontaktikerran ja hekin saavat samalla oppia työelämästä keskustellessa asioista ja nähdessään työelämän työskentelytapoja.</p> <p>Koulutuksen järjestäjällä on vastuu koulutettavista työpaikkaohjaajista. Käytännössä koulutusta antavat työssäoppimista valvovat opettajat jalkautumalla yrityksiin. Olemassa oleva alakohtainen opetusaineisto on tärkeää olla kaikilla saman alan kouluttajilla samanlainen. Työpaikkaohjaajien kouluttaminen tulisi olla systemaattista ja suunnitelmallista työelämäyhteistyötä.</p>		
Avainsanat (asiasanat) Työssäoppiminen, työpaikkaohjaaja		
Muut tiedot		

Author(s) Niittylä Kari	Type of publication Bachelor's Thesis	Date 30.01.2014
	Pages 74	Language English
		Permission for web publication (X)
Title WORKPLACE INSTRUCTORS' EDUCATION IN HOUSEBUILDING		
Degree Programme Civil Engineering		
Tutor(s) Korpinen, Jussi		
Assigned by Jyväskylä College / construction		
<p>Abstract</p> <p>Co-operation with vocational education and labour market is increasing in future. Co-operation works better and the quality of studies is improved, if there are employees, who know about teaching of students on the working place. On-the- job learning must take place in a real working place and it must be of high quality, guide and target-oriented. The better the workplace instructors are familiar with the student's guidance the better they learn new skills from working life. On-the -job learning is also more target-oriented.</p> <p>The thesis contains workplace Instructor's learning material to the building site study. The material is based on national three credits directive to the workplace instructor's learning. The material must be clear and easy to use on the building site. This way we meet the workplace instructor's needing educations better. Learning materials and methods can be individualized using by recognition and accreditation of prior learning. At the same time, when the teachers visit the site, they have more contact to the real working lifeand can thus learn new working methods.</p> <p>The educational institution is responsible for workplace instructors' learning. In practice, the teachers who have their students on the building site educate them at the same time when they visit the site. Good learning material is very helpful in this project. Education of teachers who teach workplace instructors in future must be systematic.</p>		
Keywords on-the- job learning, vocational education, workplace instructor,		
Miscellaneous		

Sisältö

<i>1 Työn lähtökohdat.....</i>	<i>2</i>
<i>2 Ammatillinen koulutus ja työelämä .....</i>	<i>3</i>
2.1 Työssäoppiminen.....	3
2.2 Työpaikkaohjaajien kouluttaminen.....	4
2.3 Työpaikkaohjaajien koulutusta koskevia linjauksia.....	5
<i>3 Työpaikkaohjaajakoulutus .....</i>	<i>7</i>
3.1 Työpaikalla järjestettävän koulutuksen ja näyttöjen suunnittelu (1ov)	7
3.1.1 Suomen koulutusjärjestelmä.....	7
3.1.2 Tutkintorakenteet ja koulutuksen järjestämismuodot	10
3.1.3. Rakennusalan perustutkinnon perusteet.....	14
3.1.4. Työpaikalla järjestettävän koulutuksen suunnittelu	17
3.1.5 Ammattiosaamisen näyttöjen suunnitteluun osallistuminen	18
3.1.6 Työpaikkaohjaajana kehittyminen.....	19
3.2. Opiskelijan ohjaaminen ja oppimisen arviointi (1ov)	20
3.2.1 Opiskelijan perehdyttäminen.....	20
3.2.2 Opiskelijan ohjaus työssäoppimisen aikana.....	20
3.2.3 Oppimisen arviointi	22
3.3 Opiskelijan osaamisen arviointi (1 ov)	23
<i>4 Yhteenveto ja johtopäätökset .....</i>	<i>26</i>
LÄHTEET.....	28
<i>Liite1. Dia – esitys. ....</i>	<i>28</i>
<i>Talonrakennusalan työpaikkaohjaajakoulutus .....</i>	<i>28</i>
HAKEMISTO	29
KUVIO	
KUVIO 1 Suomen koulutusjärjestelmä.....	10

1 Työn lähtökohdat

Rakennusalan perustutkinnon opintoihin sisältyy vähintään 20 opintoviikkoa (ov) työssäoppimista (yksi opintoviikko vastaa opiskelijan 40 tunnin työpanosta).

Työssäoppiminen on koulutuksen järjestämismuoto, jossa osa tutkinnon tavoitteista opitaan työpaikalla työtä tehden. Työssäoppiminen on aidossa työympäristössä tapahtuvaa tavoitteellista, ohjattua ja arvioitua opiskelua. (Opetushallitus. Rakennusalan perustutkinnon perusteet 2009) Opiskelijan ohjaukseen tulee nimetä työssäoppimispaikalta henkilö, joka vastaa ohjauksesta. Ohjaajan nimi tulee koulutussopimukseen, joka tehdään koulutuksen järjestäjän ja yrityksen kesken. Laadukas ohjaus on olennaista työssäoppimisen aikana. Oppilaitoksen ja työpaikan tiivis yhteistyö ja koulutettu työpaikkaohjaaja ovat etu opiskelijalle, koska ne edistävät opiskelijan ohjauksen laatua ja määrää työpaikalla järjestettävässä koulutuksessa sekä opiskelijoiden työelämävalmiuksien ja ammattitaidon kehittymistä. Työpaikkaohjaajakoulutus edistää työelämässä toimivien valmiuksia toimia ohjaajina ja kehittää työtään.

Rakennusalan luonteesta johtuen rakennustyömaat ja työntekijät vaihtelevat kohteen valmistuttua. Välttämättä koulutettu työpaikkaohjaaja ja opiskelija eivät kohtaa työssäoppimispaikoissa. Edellisenä vuonna koulutettu työpaikkaohjaaja saattaa työskennellä kokonaan eri paikkakunnalla seuraavana vuonna. Tämä työntekijöiden liikkuvuus eri työmailla ja eri paikkakunnilla lisää koulutuksen tarvetta.

Työelämän kiireellisyyden takia on koulutettavia työpaikkaohjaajia vaikea saada rakennusalalla yhteiseen koulutustilaisuuteen ryhmäkoulutusta varten. Oppilaitoksella tulisi olla valmius kouluttaa kouluttamattomat työpaikkaohjaajat rakennustyömaalla, samalla kun työssäoppimista ohjaava opettaja käy työmaalla ohjaamassa opiskelijaa. Tarvetta olisi käytännölliselle opintomateriaalille, jota voisi käyttää joustavasti koulutettavan osaamisen ja työmaiden olosuhteita hyödyntäen. Aihe on akuutti, koska opiskelija-aines on entistä heterogeenisempi. Samoin tulevaisuudessa työssäoppimisen lisääntyminen näyttää todennäköiseltä.

Opinnäytetyössäni teen opetusmateriaalin (dia – esitys, liite 1) työpaikkaohjaajakoulutukseen talonrakennusalan toiselle asteelle. Opetusmateriaali perustuu Opetushallituksen määräykset ja ohjeet 2012:41 mukaiseen 3 ov:n työpaikkaohjaajien koulutukseen.

2 Ammatillinen koulutus ja työelämä

2.1 Työssäoppiminen

Työssäoppiminen on ammatillisten tutkintojen perusteiden mukaista työpaikalla käytännön työtehtävien yhteydessä tapahtuvaa tavoitteellista, ohjattua ja arvioitua oppimista. Valtakunnallisesti laaditut ammatillisen perustutkinnon perusteet määrittelevät saavutettavat tavoitteet. Koulutuksen järjestäjät laativat tutkinnon perusteiden pohjalta opetussuunnitelmat, joissa tarkennetaan työssäoppimalla opittavat asiat. Samoin niissä määritellään työssäoppimisen jakautuminen eri opintovuosille. Työpaikalla opiskelija oppii tekemällä todellisia työtehtäviä. Työpaikan vastuulla on miettiä yhdessä opiskelijan kanssa sellaiset työtehtävät, jotka antavat opiskelijalle mahdollisuuden oppia tavoitteiden mukaisesti. Oman alan ammattilainen eli tehtävään nimetty työpaikkaohjaaja ohjaa ja arvioi työpaikalla tapahtuvaa oppimista (Frisk 2010, 6).

Työssäoppiminen on osa opiskelua ja se tapahtuu lähtökohtaisesti ilman työsuhdetta ja palkkaa. Mikäli opiskelija on työsuhteessa, niin helposti hänellä teteetään niitä asioita, mitä hän osaa tehdä palkkansa edestä. Uusien asioiden opiskelu on tällöin vaikeampaa.

Työssäoppimispaikan opiskelija hankkii pääsääntöisesti itse. Näin hän hankkii hyvää kokemusta työpaikan hakemista varten. Työssäoppimisen aikana opiskelija markkinoi itseänsä yritykselle ja pyrkii edesauttamaan työllistymisessä kyseiseen yritykseen joko kesätöihin tai valmistuttuaan vakituiseksi työntekijäksi. Työssäoppiminen antaa yrityksille mahdollisuuden hankkia alalle uusia työntekijöitä ja näin varmistaa ammattitaitoinen henkilöstö tulevaisuudessa.

Joissakin yrityksissä työnantajat ovat huomioineet ohjaajat ja maksavat heille pienen palkanlisän ohjaustyöstä. Työpaikkaohjaajalle opiskelijan ohjaaminen

tarjoaa hyvän mahdollisuuden kehittää itseään sekä tilaisuuden arvioida omaa työtään, työskentelytapojaan ja -tottumuksiaan. Hän pääsee myös jakamaan omaa osaamistaan ja ammattitaitoaan alan tuleville ammattilaisille.

Vaikka työpaikkaohjaajien koulutus ja opiskelijan ohjaustyö työpaikalla vie ohjaajalta työaikaa, on hyvä miettiä tämän myötä saavutettuja etuja. Hyvin hoidettu työssäoppimisen ohjaus voi kehittää myös työyhteisöä. Opiskelijoiden mukana voidaan saada uusia ajatuksia, menetelmiä ja ratkaisuja työpaikalle. Vaikka opiskelija vie aluksi ohjaajan aikaa, niin jossakin vaiheessa työssäoppimisjakson aikana opiskelija antaa oman työpanoksensa ohjaajan apumiehenä (Lammi 2013, 60).

Työssäoppimisen aikana opettaja kiertele työmailla tarkistamassa, että opintotavoitteisiin päästään. Samalla, kun opettaja kiertele työmaita, hän saa konkreettista oppia eri yritysten työntekijöiden työskentelytavoista, materiaaleista, työmaiden järjestelyistä yms. Opettaja tutustuu myös paremmin työpaikkaohjaajiin ja heidän työympäristöihin. Kun työpaikkaohjaajat tulevat tutummaksi, on helpompi löytää oikea ohjaaja opiskelijalle. Varsinkin erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden ohjaamiseen tarvitaan useimmiten omanlaisensa ohjaajia.

Opettajan on puututtava työturvallisuuden laiminlyönteihin työssäoppimispaikoissa.

2.2 Työpaikkaohjaajien kouluttaminen

Kouluttamalla työpaikkaohjaajia edistetään ammatillisen koulutuksen työelämävastaavuutta ja ohjauksen laatua työpaikalla järjestettävässä koulutuksessa. Työpaikkaohjaajien koulutuksen tavoitteena on lisäksi tukea työpaikkojen ja ammatillisen koulutuksen järjestäjien yhteistyötä ja verkostoitumista.

Työpaikkaohjaajakoulutukseen voivat hakeutua työelämässä olevat ammattilaiset, jotka haluavat työskennellä nuorten kanssa. Tekniikan aloilla vapaaehtoisia hakeutujia ei juuri ole. Yrityksillä on vaikeuksia saada halukkaita koulutettavia yrityksestä. Varsinkin rakennusalalla on vaikeaa saada asiasta kiinnostuneita osallistujia kokoontumaan yhteiseen koulutustilaisuuteen. Paras tapa rakennusalalla on, että opettaja jalkautuu yrityksiin samalla, kun hän tekee työssäoppimi-

sen ohjausta. Tällöin työpaikkaohjajalle konkretisoituvat opetettavat kokonaisuudet koulutettavasta aineistosta. Toinen vaihtoehto on opettajien suorittamat noin kahden kuukauden työelämäjaksot yrityksissä. Näillä menetelmillä koulutus ja tarve kohtaavat. Mikäli työpaikkaohjaajalla on ohjattavana opiskelija, niin työpaikkaohjaaja saa täsmäkoulutusta tarvitsemiinsa asioihinsa.

Yksilöllinen koulutus tunnistaa ja tunnustaa työpaikkaohjaajan aikaisemmin hankitun osaamisen. Aluksi työpaikkaohjaajalle tehdään osaamisen kartoitus. Kartoituksen perusteella laaditaan suunnitelma, miten oppimistavoitteisiin päästään. Mikäli ohjaajalla on useamman opiskelijan kokemus työpaikalla tapahtuvasta ohjauksesta, hänelle voidaan tehdä osaamisen tunnistamista ja tunnustamista. Näin koulutuksen avulla voidaan kehittää työpaikkaohjaajan niitä osaamisalueita, joissa kehittymistä tarvitaan. Kun osaaminen on tunnistettu, täytetään työpaikkaohjaajakoulutuksen suorituspassiin hyväksyntä suoritetuista osioista. (Lammi 2013, 22–24).

2.3 Työpaikkaohjaajien koulutusta koskevia linjauksia

Työelämäyhteistyöstä, työpaikalla tapahtuvan opiskelun kehittämisestä ja työpaikkaohjaajien osaamisen kehittämisestä koulutuksen avulla on tehty valtakunnallisesti erilaisia linjauksia. Työpaikkaohjaajien koulutusta linjaavat myös ammattikoulutusta koskeva lainsäädäntö sekä ammatillisten perustutkintojen perusteet. Seuraavassa on lyhyesti avattu työpaikkaohjaajien koulutusta koskevia linjauksia: (Lammi 2013, 7-9)

- Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelma
Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmassa vuosiksi 2011–16 todetaan työelämäyhteistyön olevan olennainen osa ammatillista koulutusta. Kehittämissuunnitelmassa linjataan, että ammatillisen koulutuksen työpaikkaohjaajien riittävä koulutus ja sen saatavuus turvataan. Työpaikkaohjaajien koulutuksen pysyvän rahoitusmallin luomisen mahdollisuuksia selvitetään, ja kehitetään vaihtoehtoisia tapoja toteuttaa työpaikkaohjaajien koulutusta. Työpaikkaohjaajien koulutuksen sisältöjä kehitetään valtakunnallisesti niin, että ne palvelevat laajasti eri koulutusasteiden työssä oppi-

mista ja työharjoittelua ja ammatillisen osaamisen arviointia sekä kunkin työpaikkaohjaajan osaamistarpeita (2011b).

- Suositukset työpaikalla tapahtuvasta oppimisesta

Ammattikoulutuksen ja työelämän yhteistyötä vahvistetaan valtion, kuntien, työelämän keskusjärjestöjen ja muiden järjestöjen edustajien suosituksella. Suosituksissa todetaan, että työpaikalla aidossa työympäristössä ja työtilanteissa tapahtuva oppiminen on keskeinen osa ammattitaidon oppimista, varmistamista ja kehittämistä. Suosituksen kautta tavoitellaan mm. oppilaitoksien työtyöelämäyhteyksien kehittämistä, työelämän osallistumisen edistämistä työpaikalla tapahtuvan oppimisen ja osaamisen osoittamisen suunnitteluun ja arviointiin, pienyritysten edellytyksien parantamista työpaikalla tapahtuvan oppimisen toteuttamiseen sekä työpaikalla tapahtuvan ohjauksen ja ohjaajien koulutuksen parantamista (Ammattikoulutus Suomessa 2010).

- Ammatillisen koulutuksen laatustrategia

Ammatillisen koulutuksen laatustrategiassa 2011–2020 nostetaan esille visiona koulutuksen toteutuminen yhä enemmän työpaikoilla ja työn ohessa yhteistyössä työpaikkojen kanssa. Työpaikkaohjaajien toimintaa tuetaan ja osaamista vahvistetaan koulutuksen järjestäjien ja työelämän yhteistyönä. (2011a, 12)

- Ammatillisen koulutuksen lainsäädäntö ja ammatillisten perustutkintojen perusteet

Opiskelijalla on ammatillisen koulutuksen lain mukaan oikeus saada opetussuunnitelman mukaista ohjausta. (L630/1998, 29§).

Ammatillisesta koulutuksesta annetun asetuksen 811/1998, 5§ mukaan koulutustyöpaikalla tulee olla käytettävissä ammatillisten perustutkintojen perusteiden mukaisen koulutuksen ja ammattiosaamisen näyttöjen järjestämisen kannalta riittävästi ammattitaidoltaan, koulutukseltaan ja työkokemukseltaan pätevää henkilökuntaa, joka voidaan määrätä opiskelijan vastuulliseksi kouluttajaksi. (A 811/1998, 5§).

Työssäoppimisen toteutuksesta vastaa koulutuksen järjestäjä. Koulutuksen järjestäjän tulee huolehtia siitä, että opiskelija saa työssäoppimisen aikana riittävästi opetusta ja ohjausta sekä voi saavuttaa asetetut tavoitteet. Koulutuksen järjestäjän tehtävänä on huolehtia työpaikkaohjaajien kouluttamisesta sekä opettajien työelämäosaamisesta ja kouluttamisesta (Rakennusalan perustutkinnon perusteet 2009, 2.1).

Opiskelijalla on myös oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön. Työpaikalla käytännön työtehtävien yhteydessä järjestettävässä koulutuksessa työnantaja vastaa opiskelijan työturvallisuudesta samalla tavoin kuin työntekijöiden osalta. Koulutuksen järjestäjällä on velvollisuus ilmoittaa työntekijälle tästä työturvallisuusvastuusta. (L630/1998, 19§).

3 Työpaikkaohjaajakoulutus

Opetushallituksen suosituksen mukaan työpaikkaohjaajakoulutus (3 ov) koostuu kolmesta osasta: (OPH 2012:41)

1. Työpaikalla järjestettävän koulutuksen ja ammattiosaamisen näyttöjen suunnittelu (1 ov)
2. Opiskelijan ohjaaminen ja oppimisen arviointi (1ov)
3. Opiskelijan osaamisen arviointi (1 ov)

3.1 Työpaikalla järjestettävän koulutuksen ja näyttöjen suunnittelu (1 ov)

3.1.1 Suomen koulutusjärjestelmä

Suomen koulutusjärjestelmä muodostuu esiopetuksesta, perusopetuksesta, toisen asteen yleissivistävästä lukiokoulutuksesta ja ammattikoulutuksesta sekä ammattikorkeakouluissa että yliopistoissa annettavasta korkea-asteen koulutuksesta. Aikuiskoulutusta on tarjolla esiopetusta lukuun ottamatta kaikilla koulutusasteilla. Opiskelijoiden jatko-opintokelpoisuus koulutusasteelta toiselle on turvattu lainsäädännöllä.

Esiopetus

Esiopetus on tarkoitettu 6-vuotiaille, jotka seuraavana vuonna aloittavat oppivelvollisuuskoulun. Esiopetusta annetaan päiväkodeissa ja peruskoulun yhteydessä toimivilla esikoululuokilla.

Perusopetus

Perusopetus tarkoittaa yleissivistävää koulutusta koko ikäluokalle. Se on tarkoitettu 7–16 -vuotiaille ja sen oppimäärä on yhdeksänvuotinen. Peruskoulun suoritettuaan oppilas on suorittanut yleisen oppivelvollisuuden.

Lukiokoulutus

Lukio on kolmivuotinen yleissivistävää koulutusta antava koulu oppilaille, jotka ovat tavallisesti 16–19 -vuotiaita. Lukio päättyy ylioppilastutkinnon suorittamiseen. Se tuottaa yleisen jatko-opintokelpoisuuden kaikkeen korkea-asteen koulutukseen.

Ammatillinen koulutus

Ammatillista peruskoulutusta järjestetään ammatillisissa oppilaitoksissa ja oppisopimuskoulutuksena kaikilla aloilla. Ammatillisen perustutkinnon suorittaminen kestää 2-3 vuotta, ja opetusta annetaan monialaisissa tai erikoistuneissa ammatillisissa oppilaitoksissa. Kolmivuotinen ammatillinen perustutkinto tuottaa yleisen jatko-opintokelpoisuuden kaikkeen korkea-asteen koulutukseen.

Ammatillinen lisäkoulutus

Ammatillista koulutusta voidaan suorittaa ammatti- ja erikoisammattitutkintoina. Opetushallitus päättää tutkintojen perusteista. Tutkintojen järjestämisestä ja valvonnasta vastaa valtakunnallinen, kolmikantainen tutkintotoimikunta. Ammatti- ja erikoisammattitutkinnot voidaan suorittaa vain näyttötutkintoina ja ne on tarkoitettu aikuisille, joilla on useampien vuosien työkokemus. Ammatillista lisäkoulutusta voidaan järjestää myös oppisopimuskoulutuksena.

Korkea-asteen koulutus

Suomen korkeakoulujärjestelmä muodostuu kahdesta rinnakkaisesta sektorista: ammattikorkeakouluista ja yliopistoista. Yliopistoille on ominaista tieteellinen tutkimus ja siihen perustuva ylin opetus. Ammattikorkeakoulut suuntautuvat

työelämään ja perustavat toimintansa sen asettamiin korkean ammattitaidon vaatimuksiin.

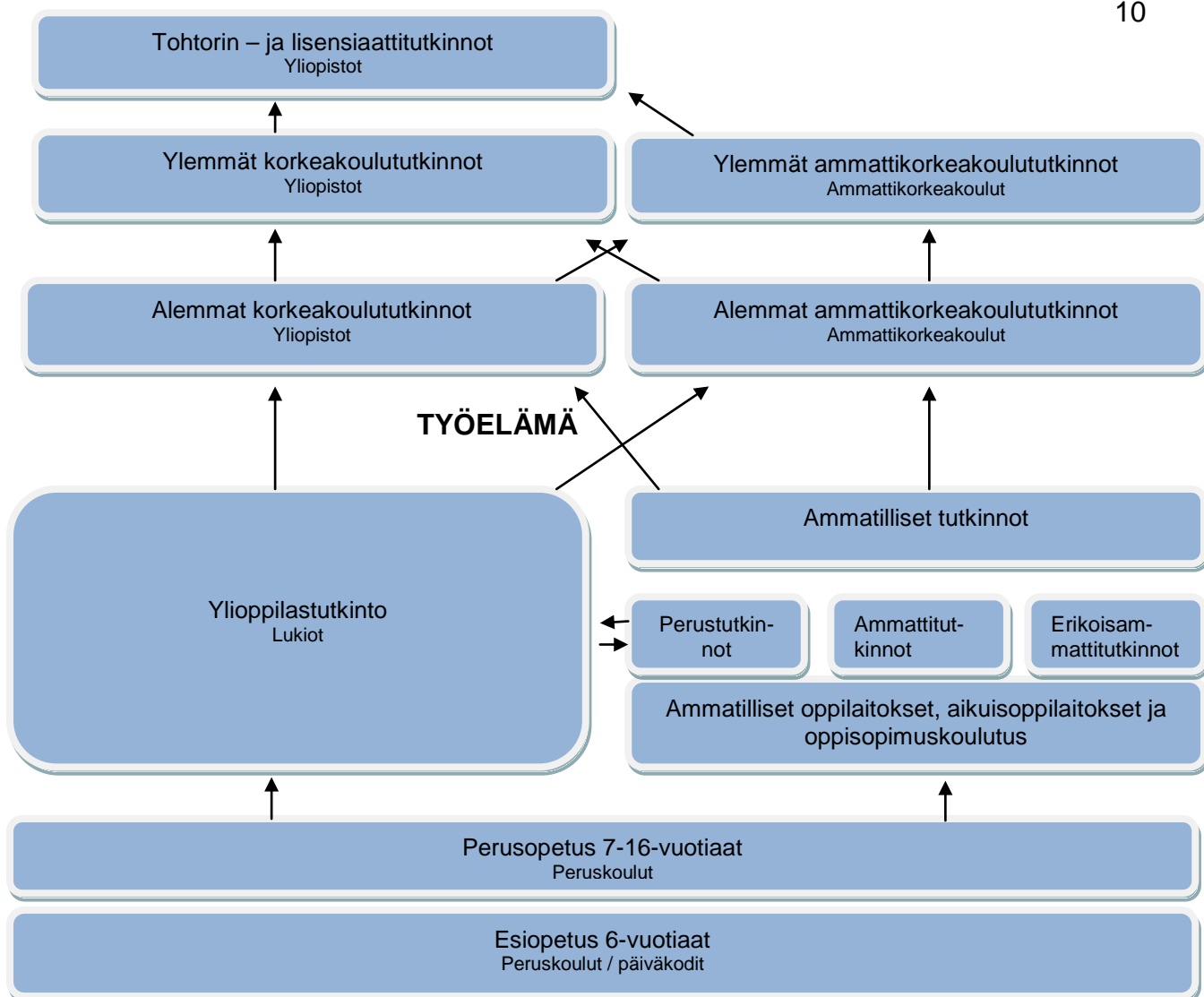
Ammattikoulutuksella ja ammattiosaamisella on keskeinen merkitys taloudellisen kilpailukyvyn ja hyvinvoinnin kannalta. Tulevaisuuden työmarkkinoilla tarvitaan monipuolista ammattitaitoa ja vahvaa osaamista sekä osaamisen jatkuvaa uudistamista.

Ammattikoulutuksen tutkintoja kehitetään yhdessä työelämän ja muiden keskeisten sidosryhmien kanssa niin, että tutkintojen avulla tuetaan joustavasti ja tehokkaasti työllistymistä, ammatissa kehittymistä ja ammatinvaihtoa työuran eri vaiheissa. Työelämän tarpeiden ohella koulutuksen kehittämisessä otetaan huomioon elinikäisen oppimisen valmiuksien vahvistaminen sekä yksilöiden tarpeet ja mahdollisuudet suorittaa tutkinto joustavasti oman elämäntilanteensa mukaan.

Ammattikoulutuksen kehittyminen perustuu valtakunnalliseen pitkän aikavälin työvoima- ja koulutustarpeiden ennakkointiin. Ennakointi tuottaa tietoa siitä, millaista osaamista ja millaisia osaajia työelämä tulevaisuudessa tarvitsee ja miten tähän tarpeeseen voidaan koulutustarjonnalla vastata. Tavoitteena on, että työvoiman määrällinen kysyntä ja tarjonta vastaisivat mahdollisimman hyvin toisiaan. Ennakkotiedon avulla voidaan lisäksi kehittää tutkintorakenteita, tutkintojen ammattitaitovaatimuksia ja opetusta tulevaisuuden työelämän osaamistarpeita vastaavaksi.

Ammatillinen koulutus ryhmitellään kahdeksaan koulutusalaan:

- Humanistinen ja kasvatusala
- Kulttuuriala
- Yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon ala
- Luonnontieteiden ala
- Tekniikan ja liikenteen ala
- Luonnonvara- ja ympäristöala
- Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala
- Matkailu-, ravitsemus- ja talousala

KUVIO 1 Suomen koulutusjärjestelmä

3.1.2 Tutkintorakenteet ja koulutuksen järjestämismuodot

Ammattikoulutus muodostuu ammatillisesta perus- ja lisäkoulutuksesta. Se on tarkoitettu sekä työelämään siirtyville nuorille että työelämässä tai eri syistä sen ulkopuolella oleville aikuisille. Ammattikoulutus antaa monipuolisia tietoja, taitoja ja valmiuksia työelämään siirtymistä ja toimimista varten. Lisäksi ammattikoulutus antaa valmiuksia elinikäiseen oppimiseen ja itsensä kehittämiseen. Koulutusta voidaan järjestää monipuolisesti niin oppilaitoksen oppimisympäristöissä, työpaikoilla kuin verkko-oppimisympäristöissäkin.

Ammatillisena peruskoulutuksena järjestetään ammatillisia perustutkintoja ja ammatilliseen peruskoulutukseen ohjaavia ja valmentavia koulutuksia. Ammatillisena lisäkoulutuksena järjestetään ammatti- ja erikoisammattitutkintoja sekä

tutkintoon johtamatonta lisäkoulutusta opiskelijan ja työnantajan tarpeiden mukaisesti.

Ammatilliset tutkinnot

Ammatillisten tutkintojen perusteet tehdään erikseen jokaista tutkintoa varten. Tutkinnot perustuvat työelämässä edellytettävään osaamiseen ja muodostuvat työelämän työ- ja toimintakokonaisuuksien mukaisista tutkinnon osista. Tutkinnon perusteissa määritellään tutkinnon osan ammattitaitovaatimukset ja arvioinnin perusteet (arvioinnin kohteet, kriteerit ja ammattitaidon osoittamistavat). Tutkintojen ja tutkintojen osien ammattitaitovaatimukset määritellään osaamisena: tietoina, taitoina ja pätevyytenä.

Koulutukseen hakeutuminen

Ammatillisen peruskoulutuksen opiskelijalta edellytetään perusopetuksen tai sitä vastaavan oppimäärän suorittamista. Opiskelijaksi voidaan lisäksi ottaa henkilöitä, joilla koulutuksen järjestäjä katsoo muutoin olevan riittävät edellytykset koulutuksesta suoriutumiseen.

Ammatillisen peruskoulutuksen ja lukiokoulutuksen tarjonta on mitoitettu siten, että jokaisella nuorella on mahdollisuus päästä jatkamaan opintojaan perusopetuksen jälkeen. Ammatillisen peruskoulutuksen vetovoima on kasvanut koko 2000-luvun. Yhä useampi on hakenut ensisijaisesti ammatilliseen peruskoulutukseen ja myös saanut opiskelupaikan. Noin 95 prosenttia peruskoulun päättäneistä nuorista jatkaa opintojansa joko lukioissa, ammatillisessa peruskoulutuksessa tai perusopetuksen lisäopetuksessa.

Jatko-opintokelpoisuus

Ammatilliset perustutkinnot sekä ammatti- ja erikoisammattitutkinnot tuottavat yleisen jatko-opintokelpoisuuden ammattikorkeakouluihin ja yliopistoihin. Luonteva jatko-opintoväylä esim. ammatillisen perustutkinnon suorittaneilla ovat ammattikorkeakoulut, joissa aloittaneista vajaa kolmannes on ammatillisen perustutkinnon suorittaneita. Yliopistoon hakeudutaan nykyisin pääosin lukioväylän kautta, mutta myös ammatillinen väylä on mahdollinen (Ammattikoulutus Suomessa. 2010, 4-9).

Ammatilliset perustutkinnot

Ammatillisissa perustutkinnoissa hankitaan ja osoitetaan

- ammattitaidon saavuttamisen ja alalle työllistymisen edellyttämät tiedot ja taidot
- laaja-alaiset ammatilliset perusvalmiudet alan eri tehtäviin
- erikoistuneempi osaaminen ja työelämän edellyttämä ammattitaito yhdellä tutkinnon osa-alueella

Perustutkinto on laajuudeltaan 120 opintoviikkoa (kolme vuotta), ja siitä vähintään 20 opintoviikkoa (puoli vuotta) toteutetaan työssäoppimisena työpaikoilla.

Ammatilliset perustutkinnot muodostuvat

- ammatillisista tutkinnon osista, 90 opintoviikkoa
- ammattitaitoa täydentävistä tutkinnon osista, 20 opintoviikkoa
- vapaasti valittavista tutkinnon osista, 10 opintoviikkoa.

Ammatilliset tutkinnon osat perustuvat alan työelämän työ- ja toimintakokonaisuuksiin, ja niihin sisältyy vähintään 20 opintoviikkoa työssäoppimista. Kunkin tutkinnon ammatillisiin tutkinnonosiin sisältyy yrittäjäosaamiseen ja yrittäjävalmiuksiin liittyviä sekä terveyttä ja työkykyä vahvistavia ammattitaitovaatimuksia. Jokainen ammatillisen tutkinnon osan osaaminen on osoitettava ammattiosaamisen näytöllä. Näytöt järjestetään ensisijaisesti työelämässä työssäoppimisen aikana. Nuorten näytöt vastaanottaa ja arvioi työelämän edustaja ja opetusalan henkilö. Tutkintoon kuuluu myös opinnäytetyö.

Ammattitaitoa täydentävien tutkinnon osien (yhteiset opinnot) tavoitteena on antaa tietoa, taitoja ja pätevyyttä, joita tarvitaan työssä, jatko-opinnoissa ja kansalaisena, ja niitä voi korvata lukio-opinnoilla. Kaikille pakollisia tutkinnon osia ovat kielet, matematiikka, liikunta sekä taide ja kulttuuri.

Vapaasti valittavat tutkinnon osat voivat olla ammatillisia, ammattitaitoa täydentäviä, yleissivistäviä tai harrastustavoitteisia.

Ammatillisen perustutkinnon perusteissa on määritelty elinikäisen oppimisen avaintaidot, jotka on sisällytetty ammatillisten ja ammattitaitoa täydentävien tut-

kinnon osien ammattitaitovaatimuksiin. Elinikäisen oppimisen avaintaitoja ovat muun muassa oppiminen ja ongelmaratkaisu, vuorovaikutus ja yhteistyö, ammattietiikka, kestävä kehitys, estetiikka, viestintä- ja mediaosaaminen sekä aktiivinen kansalaisuus ja eri kulttuurit.

Opiskelija voi myös suorittaa ammatillisen perustutkinnon ja ylioppilastutkinnon samanaikaisesti. Tällöin opiskelija suorittaa lukio-opintoja siten, että hän voi suorittaa ylioppilastutkinnon vähintään neljässä kirjoitettavassa aineessa. Myös lukion koko oppimäärän voi suorittaa. Kahden tutkinnon suorittaminen on mahdollista 3-4 vuodessa.

Ammatillinen perustutkinto suoritetaan pääasiassa ammatillisissa oppilaitoksissa tutkinnon perusteiden mukaisesti laaditun opetussuunnitelman mukaan, ja siihen voidaan yhdistää joustavasti ja monipuolisesti työpaikalla tapahtuvaa opiskelua.

Suomessa on kaksi ammatillisen koulutuksen jäljestämismuotoa: opetussuunnitelmaperusteinen ja näyttötutkintoperusteinen. Perustutkinnon voi suorittaa myös näyttötutkintona. Näyttötutkintona suoritettavat perustutkinnot muodostuvat pelkästään ammatillisista tutkinnon osista, eikä niiden laajuutta määritetä opintoviikkoina. Ammattitaitovaatimukset ovat suoritustavasta riippumatta samat (Rakennusalan perustutkinto 2009, 8-9; 25–28)

Ammatillisissa perustutkinnoissa osoitetaan alan perustehtävien hallinta. Tutkinnon suorittamisen nimellislaajuus on 120 opintoviikkoa. Todellinen tutkinnon suorittamisaika määräytyy osaamisen perusteella.

Ammattitutkinnot

Näissä osoitetaan alan ammattityöntekijältä edellytettävä ammattitaito. Ammattitaitovaatimukset on määritetty siten, että henkilö, jolla on alan peruskoulutus tai sitä vastaavat tiedot sekä lisäksi täydentäviä ja syventäviä opintoja ja noin kolmen vuoden työkokemus, pystyy todennäköisesti suoriutumaan ko. ammattitutkinnosta.

Ammattitutkinnon suorittanut toimii ammattilaisena työelämässä. Ammattitutkinnot ovat aikuiskoulutusta

Erikoisammattitutkinnot

Näissä osoitetaan alan vaativimpien työtehtävien hallinta. Ammattitaitovaatimukset on määritelty siten, että henkilö, jolla on alan peruskoulutus tai sitä vastaavat tiedot ja lisäksi täydentäviä sekä syventäviä opintoja noin viiden vuoden työkokemus, pystyy todennäköisesti suoriutumaan ko. erikoisammattitutkinnosta. Erikoisammattitutkinnon suorittanut toimii esimerkiksi aputyönjohtajana rakennustyömaalla. Erikoisammattitutkinnot ovat aikuiskoulutusta.

Opetushallituksen asettamat työnantajien, työntekijöiden, opettajien ja tarvittaessa itsenäisten ammatinharjoittajien edustajista koostuvat tutkintotoimikunnat vastaavat näyttötutkintojen järjestämisestä ja valvonnasta sekä antavat tutkintotodistukset. Tutkintotoimikunnat tekevät sopimuksen näyttötutkintojen järjestämisestä koulutuksen järjestäjän ja tarvittaessa muiden yhteisöjen ja säätiöiden kanssa. Näyttötutkintoja ei saa järjestää ilman voimassa olevaa, tutkintotoimikunnan kanssa solmittua järjestämissopimusta.

Tutkintotilaisuus on suunniteltu kokonaisuus, jossa tutkinnon suorittaja osoittaa kaikki tutkinnon tai sen osan ammattitaitovaatimukset oman henkilökohtaisen näyttösuunnitelmansa mukaisesti suorittamalla normaaleja työpäivään kuuluvia tehtäviä. Tutkintotilaisuuteen voi osallistua kuka tahansa jolla on riittävä ammatitaito tutkinnon suorittamiseen. Arvioinnin tekevät työnantajien, työntekijöiden ja opetusalan edustajat yhdessä.

(Ammattikoulutus Suomessa 2010, 9, 16; Hätönen 2010, 36–37).

3.1.3. Rakennusalan perustutkinnon perusteet

Rakennusalan perustutkintoon kuuluu neljä koulutusohjelmaa:

- talonrakennuksen koulutusohjelma
talonrakentaja
- maarakennuksen koulutusohjelma
maarakentaja
- maarakennuskoneenkuljetuksen koulutusohjelma
maarakennuskoneenkuljettaja
- kivialan koulutusohjelma
kivirakentaja

Talonrakennuksen koulutusohjelman tai osaamisalan suorittanut talonrakentaja osaa tehdä talonrakennustyömaan perustusvaiheen töitä. Hän osaa tehdä ulko- ja väliseinätyöt sekä vesikaton runkotyöt eristystöineen suunnitelmien ja asiakirjojen mukaan. Talonrakentaja osaa käyttää rakennustyömaan perustyövälineitä, oikeita työtapoja ja materiaaleja. Talonrakennuksen koulutusohjelmassa voi erikoistua kirvesmiestöihin, muuraukseen, betonointiin, teräsrakentamiseen, korjausrakentamiseen, kivirakentamiseen, hirsirakentamiseen, mittaustöihin tai rakennusalan moniosaajaksi (Rakennusalan perustutkinto 2009 s. 11).

Maarakennuksen koulutusohjelman tai osaamisalan suorittanut maarakentaja osaa tehdä talonrakennustyömaan perustusvaiheen töitä. Hän osaa tehdä tavanomaisen maarakentamisen kohteen töitä sekä asentaa kunnallisteknisiä sade- ja jätevesijärjestelmiä sekä vesijohtoja varusteineen. Hän osaa toimia kaivutöissä koneiden kaivutöiden ohjaajana. Maarakentaja osaa käyttää rakennustyömaan perustyövälineitä, oikeita työtapoja ja materiaaleja. Maarakennuksen koulutusohjelmassa voi erikoistua vesirakentamiseen, maa- ja kiviainesten jalostamiseen, kalliorakentamiseen, pohjanvahvistustöihin, asfaltointiin, maaperätutkimuksiin, piharakentamiseen, kivirakentamiseen, mittaustöihin tai rakennusalan moniosaajaksi (Rakennusalan perustutkinto 2009 s. 11).

Maarakennuskoneenkuljetuksen koulutusohjelman tai osaamisalan suorittanut maarakennuskoneenkuljettaja osaa tehdä talonrakennustyömaan perustusvaiheen töitä. Hän osaa käyttää ainakin yhtä maarakennuskonetta turvallisesti ohjeita ja määräyksiä noudattaen tavanomaisissa maarakentamisen kohteissa. Hän osaa tehdä tavanomaisiin maarakentamisen kohteisiin sisältyviä yleisimpiä mittaus- ja merkintätöitä. Maarakennuskoneenkuljettaja osaa käyttää rakennustyömaan perustyövälineitä, oikeita työtapoja ja materiaaleja. Maarakennuskoneenkuljetuksen koulutusohjelmassa voi erikoistua mm. liikennealueiden hoitokoneiden käyttöön, maa-ainesten kuljetukseen, vesirakentamiseen, maa- ja kiviainesten jalostamiseen, kalliorakentamiseen, pohjanvahvistustöihin, asfaltointiin, piharakentamiseen tai rakennusalan moniosaajaksi (Rakennusalan perustutkinto 2009 s. 11).

Kivialan koulutusohjelman tai osaamisalan suorittanut kivirakentaja osaa valmistaa rakennuskivituotteita, tehdä rakennustyömaan perustusvaiheen töitä ja asentaa rakennuskivituotteita. Rakennuskivi-käsitteellä tässä opetussuunnitelmassa tarkoitetaan pääsääntöisesti luonnonkiveä, kuten graniittia, vuolukiveä ja liuskeita. Kivirakentaja osaa valmistaa piirustusten mukaan erilaisia rakennuskivituotteita sisustukseen, julkisivurakentamiseen sekä ympäristö- ja piharakentamiseen. Hän osaa tehdä suunnitelmien mukaan kivasennuksen pohjarakenteita ja asentaa sisustuskiviä, julkisivukiviä, tulisijoja sekä ympäristö- ja pihakiviä. Hän osaa geologian ja louhintatekniikan perusteita. Kivialan koulutusohjelmassa voi erikoistua rakennuskivituotteiden valmistukseen, rakennuskiviasennukseen, ympäristökiviasennukseen, louhintaan tai rakennusalan moniosaajaksi (Rakennusalan perustutkinto 2009 s. 11–12).

Rakennusalan perustutkinnon muodostuminen

Rakennusalan perustutkinto kokonaisuudessaan on esitetty Opetushallituksen määräyksessä 35/011/2009 Rakennusalan perustutkinto 2009.

Pakollisia tutkinnon osia ovat perustustyöt ja runkovaiheentyöt. Yhteensä pakollisia ammatillisia opintoja on 50 opintoviikkoa. Valinnaisia ammatillisia tutkinnon osia on 40 opintoviikkoa. Suuresta valinnan mahdollisuudesta johtuen Jyväskylässä on rajattu valinnaisuuksien määrää oppilaitoksessa tapahtuvassa opetuksessa. Mikäli opiskelija haluaa valita sellaisen tutkinnon osan, jota ei voida opettaa oppilaitoksessa, hän suorittaa koko tutkinnon osan työssäoppimassa. Erikoisissa ja harvemmin opiskeltavista tutkinnon osista opettajan on tiedettävä kertoa ja opastaa työpaikkaohjaajaa ja opiskelijaa. Esimerkiksi pihakivien asennus on kivialan tutkinnon osa, mutta talonrakennusalan opiskelija saattaa olla ja on mahdollista olla työssäoppimassa yrityksessä, joka tekee pihakiviasennustöitä.

Työpaikkaohjaaja kehittyi ohjauksessa sitä enemmän, mitä useamman opiskelijan hän saa koulutettua. Opiskelijoita on erilaisia, ja heidän kouluttamiseen tarvitaan erilaisia oppimismenetelmiä, jotka kehittyvät kokemusten kautta. Jo nuoren opiskelijan kanssa työskentely saattaa jollekin olla uutta kokemusta ja avartaa näkemyksiä nuoriin.

3.1.4. Työpaikalla järjestettävän koulutuksen suunnittelu

Ammattiopiston rakennusala on sopinut jyvaskyläläisten rakennusliikkeiden kanssa, että työssäoppimaan lähtevät opiskelijat ovat suorittaneet kansallinen työturvakortin, tulityökortin ja hätäensiavun. Lisäksi on kehitelty opiskelijan työssäoppimisen työturvakortti. Kortti suoritetaan ensimmäisenä lukuvuonna Perustustyön (15 ov) tutkinnon osan opintoihin kuuluvana osanäyttönä. Näyttöön kuuluvat kaikille yhteinen teoriaosuus ja käytännön harjoitteluosuus. Kun opiskelija on suorittanut ko. asiat, hän näyttää käytännössä osaamisensa. Kortti pitää sisällään mm. henkilökohtaiset suojaimet, kaiteet, aukko- ja putoamissuojaukset, työmaan sähköt, työmaasuunnitelman, torninosturin käsimerkit, henkilönostimet, telineet, työpukit ja tikkaat, haitalliset aineet, porakoneen, poravasaran, kulmahiomakoneen, moottorisahan ja ketjusahan. Hyväksyttävästi näytön suorittanut opiskelija saa kuvallisen henkilökortin, jonka kääntöpuolella lukee opiskelijan osaaminen rakennusalan työturvallisuusasioissa. Lisäksi hän saa oikeuden työssäoppimiseen. Mikäli näyttö on hylätty, opiskelijalle järjestetään lisäopetusta ko. asioissa.

Opiskelijan ja työpaikkaohjaajankin olisi tiedettävä rakennusalan perustutkinnon rakenne, tavoitteet ja ammattitaitovaatimukset. Mitä paremmin eri osapuolet ovat perillä tutkinnon sisällöistä, sitä paremmin opinnot etenevät myös työmaila. Suuremmilla rakennustyömailla työpaikkaohjaaja voi vaihtua työssäoppimisen aikana sen mukaan, mitä tutkinnon osia suoritetaan.

Ennen työssäoppimisjakson alkua opiskelija selvittää, mitä opintokokonaisuuksia häneltä puuttuu opinnoista tai mitä hän haluaa opiskella. Tämän jälkeen hän menee selvittämään rakennustyömaat, joissa ko. tutkinnon osia voidaan suorittaa. Mikäli suorittamattomia tutkinnon osia on useita, työssäoppimispaikka on helpompi löytää. Rakennusalalla vuoden ajankohta vaikuttaa myös hyvin paljon olemassa oleviin työmaiden opintokokonaisuuksiin. Talvella on vähempi tarjolla esim. perustustöitä. Työssäoppimispaikan etsimiseen ja työnjohdon tapaamiseen opiskelijan tulee saada ohjeistusta ohjaavalta opettajalta. Tilanne on opiskelijalle uusi ja jännittävä.

Kun opiskelija on selvittänyt hänelle sopivan työssäoppimispaikan, osoitteen, työmaatilanteen ja työpaikkaohjaajan, kirjoitetaan koulutussopimus ko. yrityksen

kanssa. Mikäli yrityksen ja koulutuksen järjestäjän välillä ei ole puitesopimusta, se tehdään.

Työssäoppiminen perustuu koulutuksen järjestäjän ja työpaikan väliseen sopimukseen. Yhteistyöstä laadittava puitesopimus tehdään kahtena kappaleena, joista toinen jää yhteistyökumppanille ja toinen arkistoidaan kuntayhtymän arkistointiohjeen mukaisesti. Oppilaitoksen puolesta puitesopimuksen allekirjoittaa yksikönjohtaja. Yrityksen edustajana sopimuksen allekirjoittaa henkilö, joka vastaa oppilaitoksen kanssa tehtävästä yhteistyöstä. Puitesopimuksessa sovitaan yleisellä tasolla eri osapuolten tehtävistä ja vastuista.

Opiskelijakohtainen työpaikalla tapahtuvan koulutuksen sopimus tehdään kolmena kappaleena: yksi kappale opiskelijalle, yksi työnantajalle ja yksi jää oppilaitokselle. Koulutussopimuksessa sovitaan yksilöidysti seuraavat asiat:

- työssäoppimisen aika ja paikka
- onko kyseessä työsuhde?
- työjärjestelyt
- työturvallisuus
- työssäoppimisen tavoitteet ja suoritettavat tutkinnon osat
- työpaikkaohjaajan ja opettajan tehtävät ja vastuut

Oppilaitoksen puolesta koulutussopimuksen allekirjoittaa työssäoppimista ohjaava opettaja. Yrityksen edustajana sen allekirjoittaa työpaikkaohjaaja tai työnjohtaja.

3.1.5 Ammattiosaamisen näyttöjen suunnitteluun osallistuminen

Ammatillinen koulutus jaetaan Suomessa kahteen eri tutkintotapaan: Opetussuunnitelmaperusteiseen ja näyttötutkintoperusteiseen. Opetussuunnitelmaperusteinen koulutus suoritetaan hyväksyttävästi tutkinnon perusteen mukaan. Nuorten ammatillinen koulutus on pääsääntöisesti opetussuunnitelmaperusteista ja siihen kuuluu vähintään 20 opintoviikon työssäoppimisjaksot. Arviointia tekevät opettaja ja /tai työpaikkaohjaaja yksin tai yhdessä. Jokainen tutkinnon ammatillinen opintokokonaisuus on näytettävä ammattiosaamisen näytöllä.

Näyttötutkintoperusteissa koulutuksessa vaadittava osaaminen osoitetaan tutkintotilaisuuksissa. Arviointiehdotuksen tekevät työnantajien, työntekijöiden ja opetusalan edustajat. Lopullisen arvioinnin tekee tutkintotoimikunta. Työelämäkokemusta omaavien täysi-ikäisten opiskelijoiden ammatillinen koulutus on yleensä näyttötutkintoperusteista.

Nimellislaajuudeltaan 120 opintoviikon perustutkinto tuottaa jatko-opintokelpoisuuden ammattikorkeakoulu- ja yliopisto-opintoihin huolimatta suoritustavasta

Ammattiosaamisen näytöt järjestetään ensisijaisesti työssäoppimisjaksoilla. Ammattiosaamisen näytöt suunnitellaan työmaalla yhdessä opiskelijan, työpaikkaohjaajan ja opettajan kanssa. Kun on selvitetty, mitä tutkinnonosia työssäoppimispaikalla voi tehdä, aloitetaan työskentely. Tärkeää näytön onnistumiselle on, että opiskelija aluksi opiskelee ohjatusti uutta tutkinnonosaa yhdessä työpaikkaohjaajan kanssa. Kun opiskelija hallitsee tutkinnonosaan liittyvät työt, hän ilmoittaa opettajalle näytön suorittamisen aloittamisesta. Opettajan tulee hyväksyä näytön laajuus ja toteutus. Aluksi opiskelija tekee näyttösuunnitelman kirjallisena, joka myös otetaan huomioon näytön arvioinnissa. Näyttösuunnitelmissa työ jaetaan eri työtehtäviin ja opiskelija arvioi niihin vaadittavan työajan ja laskee lopullisen työhön kuluvan ajan sekä materiaalienekit. Lisäksi opiskelija mainitsee työturvallisuuteen liittyvät asiat. Kun näyttösuunnitelma on tehty, opiskelija aloittaa näytön tekemisen.

Yleensä työpaikkaohjaaja seuraa opiskelijan työntekoa yksin ammattiosaamisen näytön aikana. Sama työpaikkaohjaaja toimii myös näytön arvioijana. Mikäli näytössä ilmenee vakavia työturvallisuuspuutteita, on näyttö keskeytettävä välittömästi ja opiskelijalle on annettava lisäohjausta työturvallisuudessa.

3.1.6 Työpaikkaohjaajana kehittyminen

Mitä useammin työpaikkaohjaajalla on opiskelija ohjattavana, sitä paremmin hän pääsee sisälle opintojen tavoitteista ja kriteereistä. Samalla ohjaaja saa suullista palautetta ja ohjausta toiminnastaan keskustellessaan työssäoppimista ohjaavan opettajan kanssa. Työpaikkaohjaajan tulisi käyttää omia henkilökohtaisia vahvuuksiaan ohjauksessa. Isommissa yrityksissä on useampia koulutettuja ohjaajia, jotka keskenään voisivat kokoontua ja keskustella nuorten ohjauk-

seen liittyvistä asioista. Tärkeää olisi saada kokeneiden työpaikkaohjaajien hiljainen tieto jaettua nuoremmille työntekijöille. Vastavalmistuville ja vastuuta otaville opiskelijoille voitaisiin sisällyttää työpaikkaohjaajakoulutusta perustutkintoon.

3.2. Opiskelijan ohjaaminen ja oppimisen arviointi (1ov)

3.2.1 Opiskelijan perehdyttäminen

Opiskelijan myönteinen vastaanotto ja tutustuminen varsinkin ensimmäisellä työssäoppimiskerralla ovat erittäin tärkeää ja se luo perustan onnistuneelle oppimiselle. Siksi olisi tärkeää, että työpaikkaohjaaja suunnittelisi etukäteen, miten vastaanottaa nuoren. Työpaikkaohjaajan tulisi olla motivoitunut ja hänellä tulisi olla aikaa sekä mahdollisuuksia ohjata työssäoppijaa. Alkuun kuuluvat opiskelijan vastaanottaminen, opiskelijan perehdyttäminen työpaikalle ja työssäoppimisjakson suunnitteleminen. Ensimmäinen työssäoppimisjakso saattaa olla opiskelijalle uran ensimmäinen kontakti kodin ulkopuoliseen työelämään. Siksi onkin tärkeää, että opiskelija tuntee tulevansa hyväksytyksi työyhteisöön. Yksi mainittavan arvoinen itsetunnon kohottamiselle yritykseltä on, että opiskelija saa yrityksen logolla olevan työasun. Tällöin opiskelija tuntee itsensä kuuluvan työyhteisöön tasavertaisena. Tärkeää on myös, että muutkin työntekijät työmaalla työskentelevät hyväksyvät opiskelijan työyhteisön jäseneksi.

Työmaalle perehdyttämisessä on otettava huomioon myös se, kuinka paljon asioita opiskelija voi omaksua kerralla. Tämän vuoksi perehdytettävä aineisto kannattaa jakaa pienempiin osiin.

3.2.2 Opiskelijan ohjaus työssäoppimisen aikana

Mikäli työpaikkaohjaaja tietää ja tuntee talonrakentajien tutkintorakenteen ja koulutuksen järjestämismuodot, hänen on helpompi järjestellä opiskelijan tavoitteen mukaiset opinnot työssäoppimispaikalla. Työssäoppimisen aluksi työssäoppimista ohjaavan opettajan on käytävä työmaalla katsomassa työmaatilanne ja suunnittelemassa yhdessä opiskelijan ja työpaikkaohjaajan kanssa opiskelijan tavoitteet työssäoppimisen aikana.

Pääpiirteittäin työpaikkaohjaajan ohjaustyö muodostuu spontaaneista, satunnaisista ja epämuodollisista ohjaustilanteista ja keskusteluista sekä sovituista, tavoitteellisista ja muodollisista ohjaustilanteista ja keskusteluista (Frisk 2010, 13). Alkuunsa työpaikkaohjaaja ja opiskelija voivat työskennellä työpareina, jolloin opiskelija näkee oikeat työskentelytavat ohjaajalta. Samoin opiskelija pääsee tekemään ammattimiehen kanssa ammattimiehen töitä. Ohjaaja kartoittaa ensimmäisinä päivinä ohjauksen tarpeen. Jo opiskelun alussa toiset opiskelijat osaavat enemmän ja vaativat vähemmän ohjausta kuin toiset. Osa opiskelijoista on vielä arkoja ja epävarmoja työskentelyssä ja vaativat rohkaisuja ohjaajalta. Tärkeää on, että työpaikkaohjaaja kertoo opiskelijalle, mitä hän tekee ja miksi. Myöhemmässä vaiheessa, kun opiskelija on näyttänyt osaamisensa, opiskelija voi työskennellä itsenäisesti ja työpaikkaohjaajan valvonta on vähäisempää. Tärkeää on kuitenkin, että työpaikkaohjaaja seuraa opiskelijan työskentelyä ja antaa palautetta opiskelijan työstä mahdollisimman usein. Työpaikkaohjaaja voi kahvi- ja ruokatauoille mennessään käydä katsomassa opiskelijan aikaansaannoksia. Yksinkertaisilla kysymyksillä työpaikkaohjaaja saa selville, onko opiskelija ymmärtänyt annetut työtehtävät.

Ohjauksen tavoitteena on kasvattaa ohjattavaa yhä itseohjautuvammaksi. Itseohjautuva ihminen kykenee asettamaan itselleen tavoitteita, ohjaamaan omaa toimintaansa sekä arvioimaan omia mahdollisuuksiaan ja rajoituksiaan. Itseohjautuva ihminen ei tarvitse koko ajan toista henkilöä kertomaan, mitä ja miten tulisi tehdä. Itseohjautuvalle yksilölle on ominaista sitoutuminen työhön, sisäinen motivaatio, suunnitelmallisuus, oma-aloitteellisuus, kriittisyys, luovuus, joustavuus ja kyky arvioida työnsä jälkiä.

Rakennusalalla työturvallisuus asettaa tiukat vaatimukset valvonnasta.

Mikäli opiskelija on alle 18-vuotias, kuten toisen vuosikurssin opiskelijat yleensä ovat, vaarallisten koneiden ja laitteiden käytössä tulee olla aina välitön valvonta. Samoin alaikäisiä ei saa käyttää töissä, jotka ovat hänen ruumiilliselle tai henkille kehitykselleen vahingoksi tai jotka vaativat suurempaa ponnistusta tai vastuuta kuin hänen ikänsä ja voimiinsa nähden on kohtuullista. Samoin opiskelijan on saatava aina perehdytys hänelle uudelle koneelle ja laitteelle. Nuorille, kokemattomille työntekijöillä tapaturmanriski on merkittävästi korkeampi kuin kokeneilla ammattilaisilla. Kiire ja heikko perehdytys lisäävät riskiä edelleen, sa-

moin turvallisuusvastuun hämärtyminen työkohteissa, joissa työskentelee usean eri yrityksen henkilöstöä tai ammatinharjoittajia samoissa tiloissa.

Tapaturmariskien lisäksi pitää ottaa huomioon myös ammattitautien ja muiden työperäisten sairauksien riskeiltä suojautuminen, kuten esimerkiksi kemialliset ja biologiset altisteet, oikea ergonomia, suojainten oikea käyttö ja liiallisen fyysisen tai henkisen kuormituksen välttäminen. Terveellisten ja turvallisten työmenetelmien käyttö on helpointa opetella opiskelijana, jolloin työsuojelu kasvaa itsestään selväksi osaksi omaa ammattitaitoa. Kokeneen työkaverin ja esimiehen esimerkki on parasta terveys- ja turvallisuusvalmennusta, jonka myönteiset vaikutukset ulottuvat nuoren koko tulevaan työuraan. Hyvin hoidettu työsuojelu on myös työnantajan etu, koska laatu paranee ja poissaolokustannukset vähenevät. Rakennusalan yritykset pitävät yrityksen sisäisiä tilastoja tapaturmista ja palkitsevat parhaimman työmaan työntekijät.

Vahingon sattuessa korvausvelvollisuus määräytyy vahingonkorvauslain (412/74) mukaan. Jos opiskelija aiheuttaa virheellään tai laiminlyönnillään vahinkoa opetukseen liittyvässä työssä, korvausvelvollinen on vahingonkorvauslain mukaan se, jonka lukuun työ suoritetaan. Siten työnantaja on ns. isännän vastuulla – periaatteen mukaan ensisijaisesti vastuussa opiskelijan sivulliselle aiheuttamista vahingoista. Myös opiskelija voi olla henkilökohtaisesti korvausvelvollinen mikäli hän tahallisesti aiheuttaa vahingon.

3.2.3 Oppimisen arviointi

Oppimista arvioidaan koko koulutuksen ja opiskelun ajan antamalla opiskelijalle suullista tai kirjallista palautetta oppimisen etenemisestä tutkinnon perusteissa määriteltujen arviointikriteerien mukaisesti. Numeerista arviointia ei oppimisen arvioinnissa tarvita. Palautteella tuetaan ja ohjataan opiskelijaa mahdollisimman hyviin suorituksiin tuomalla esille opiskelijan vahvuudet. Oppimisen arvioinnin perusteella tehdään tarvittavat muutokset opiskelijan opetukseen ja oppimisen tukemiseen.

Oppimisen arvioinnin tavoite on, että opiskelija tietää, mitä hän osaa ja mitä hänen on vielä opiskeltava. Oppimisen arvioinnissa opettajan tai työpaikkaohjaajan tulee käyttää opiskelijaa motivoivia ja aktivoivia menetelmiä. Niiden avulla

tuetaan ja motivoidaan opiskelijaa ammattitaitovaatimusten tai tavoitteiden saavuttamisessa sekä kehitetään opiskelijan itsearviointitaitoa. Opiskelija arvioi oppimistaan tutkinnon osien ammattitaitovaatimusten, tavoitteiden ja arviointikriteerien perusteella.

3.3 Opiskelijan osaamisen arviointi (1 ov)

Osaamisen arviointi on oppimistuloksen arviointia ja se perustuu aina ennalta määritettyihin arviointikohteisiin ja – kriteereihin. Arviointikohteet ja -kriteerit on määritetty ammatillisten perustutkintojen perusteissa ja ne ovat samat kaikkialla Suomessa. Osaamisen arvioinnin perusteella opiskelijalle annetaan todistukseen tulevat arvosanat.

Osaamista arvioitaessa arviointimenetelmät valitaan siten, että ne mittaavat asetettujen ammattitaitovaatimusten tai tavoitteiden saavuttamista, soveltuvat käytettyihin opiskelumenetelmiin ja tukevat opiskelijan oppimista. Opiskelijoille tulee olla mahdollisuus osoittaa osaamisensa monipuolisesti ja arvioida myös itse osaamistaan.

Ammatillisten tutkinnon osien ammattitaito arvioidaan ammattiosaamisen näytöllä ja muulla osaamisen arvioinnilla. Ammattiosaamisen näytöllä arvioidaan mahdollisimman laajasti ammattitaitovaatimuksissa määritellyt osaaminen, mutta vähintään se, mitä tutkinnon perusteissa on määrätty. Tarvittaessa muu osaamisen arviointi täydentää ammattitaitovaatimuksissa edellytettyä osaamista. Muun osaamisen arvioinnin arviointimenetelmistä päättää koulutuksen järjestäjä opiskelijan toteuttamissuunnitelmissaan. Helpottaaksemme työelämää näytön sisällöistä kuhunkin tutkinnon osaan, olemme ammattiopiston talonrakennusosalalla koonneet A4 – lomakkeelle jokaisesta tutkinnon osasta lyhyen sisällön, siihen liittyvän työturvallisuuden, mikä ammattiosaamisen näyttö voisi olla työsuorituksena ja osaamisen arvioinnin (Hätönen 2010, 25–26).

Näytön arviointitilaisuudessa ovat mukana opiskelija, työpaikkaohjaaja ja opettaja. Opiskelija tekee itsearvioinnin omasta näytöstään ja työpaikkaohjaaja oman arvionsa. Lopullinen arviointi tehdään arviointikeskustelussa, johon osallistuvat opiskelija, työpaikkaohjaaja ja opettaja. Arviointikeskustelussa käydään

arviointikohteittain läpi opiskelijan saavuttamat tiedot ja taidot. Arvioinnin kohteena on tutkinnon osan keskeinen sisältö. Työpaikkaohjaaja ja opettaja tekevät lopullisen päätöksen arvosanasta.

Arvioinnin kohteina ovat

1. Työprosessin hallinta

- a. työn suunnitelmallista tekemistä ja työkokonaisuuden hallintaa. Työ tehdään niin, että työn eri vaiheet suoritetaan oikeassa järjestyksessä, työ aloitetaan ajoissa niin, että se saadaan valmiiksi sekä huolehditaan työpaikan siistimisestä. Arvioinnissa kiinnitetään huomiota siihen, miten opiskelija osaa suunnitella työtään ja tekemistään. Olennaista on sen, osaako opiskelija tehdä työt oikeassa järjestyksessä, osaako hän jakaa työn eri työvaiheisiin ja osaako hän suunnitella, miten paljon aikaa menee eri työvaiheiden tekemisiin. Opiskelijan tulee myös arvioida työn kokonaisuutta.

2. Työmenetelmien, -välineiden ja – materiaalin hallinta

- a. Opiskelija osaa käyttää työhön liittyviä keskeisiä työmenetelmiä, valita tarkoituksenmukaiset työvälineet ja – materiaalit.

3. Työn perustana olevan tiedon hallinta

- a. Kun opiskelija työskentelee, on olennaista, että hän osaa perustella, miksi hän tekee noin. Jos vastauksena on, että näin tehdään, koska aikaisemminkin on tehty, opiskelija tarvitsee lisää ohjausta.

4. Elinikäisen oppimisen avaintaidot

- a. osaamista, jota tarvitaan jatkuvassa oppimisessa, tulevaisuuden ja uusien tilanteiden haltuunotossa sekä työelämän muuttuvissa oloissa selviytymisessä. Ne lisäävät ammattisivistystä ja kansalaisvalmiuksia.

Avaintaitoja ovat oppiminen ja ongelmanratkaisu, vuorovaikutus ja yhteistyö, ammattietiikka ja terveys, turvallisuus ja toimintakyky

Arvioinnin kohteet on mainittu rakennusalan perustutkinnon perusteissa. Samalla siinä on mainittu, mitä vähintään on ammattiosaamisen näytöllä arvioitava.

Arviointikriteeri -asteikko on kolmiportainen, T1 = Tyydyttävä, H2 = Hyvä ja K3 = kiitettävä. T1 – tasoinen osaaminen tarkoittaa sitä, että opiskelijan on pystyttävä

työllistymään tutkintoa vastaavalle ammattialalle ja koulutusohjelman mukaisiin työtehtäviin joistakin taitojen ja tiedollisen osaamisen puutteista huolimatta. Tämä näkökulma on olennainen työpaikalla tapahtuvan opiskelun arvioinnissa. Arvioinnissa on tärkeää, ettei kriteerinä pidetä vanhoja ammattilaisia, vaan kriteerejä. Näytöt tallennetaan arvioinnin tallentamislomakkeelle, opiskelijahallinta järjestelmään. Järjestelmästä arvoinnit tulostuvat opiskelijan valmistuttua näyttötodistukseen.

Arviointi näyttötutkinnossa

Jokainen tutkinnon osa arvioidaan erikseen. Arvioinnin tekevät työnantajien, työntekijöiden ja opetusalan edustajat yhdessä. Kaikki arvioijat eivät välttämättä arvioi samaan aikaan ja samoja asioita. Tutkinnon suorittajan ammattitaitoa arvioivilla henkilöillä tulee olla hyvä ammattitaito ko. näyttötutkinnon alalta. Tutkintotoimikunta ja näyttötutkinnon järjestäjä sopivat arvioijista näyttötutkintojen järjestämissopimuksissa.

Tutkintotilaisuuden jälkeen erikseen sovittuna ajankohtana pidetään arviointikeskustelu. Arviointikeskusteluun osallistuvat tutkinnon suorittaja ja arvioijat (kolmikanta: työnantaja, työntekijä ja opettajaedustaja). Arvioijat voivat esittää tutkinnon suorittajalle lisäkysymyksiä ammattitaidon varmistamiseksi. Tutkinnon suorittajan itsearviointi sekä aikaisemmin kerätyt dokumentoidut aineistot ovat myös osa arviointiaineistoa.

Arviointikokous pidetään heti arviointikeskustelun jälkeen ja sen ajaksi tutkinnon suorittajaa pyydetään poistumaan paikalta. Arviointikeskustelussa arvioijat tekevät arviointiesityksen, joka toimitetaan tutkintotoimikunnalle. Sen allekirjoittavat kaikki arvioijat ja tutkinnon suorittaja. Lopullisen päätöksen arvioinnista tekee tutkintotoimikunta. Tutkintotodistus voidaan antaa, kun kaikki tutkinnon suorittamiseksi määrätyt tutkinnon osat on suoritettu hyväksytyksi.

Jokainen työpaikkaohjaaja on erilainen ja ohjaa työssäoppijaa omalla persoonallisella tyylillään. Ei ole yhtä ainoaa oikeaa tapaa toimia työpaikkaohjaajana. Oleellista on, että työpaikkaohjaaja on motivoitunut ja sitoutunut toimimaan opiskelijan työssäoppimisen ohjaajana ja että tämä on otettu huomioon hänen työnkuvassa ja – ajassa. Työnantajalta on hieno ele työpaikkaohjaajalle, jos hän saa pienen palkanlisän ohjauksesta (Hätönen 2010, 24–25).

4 Yhteenveto ja johtopäätökset

Työpaikoilla tapahtuva työelämälähtöinen opetuksen kehittäminen on ollut ammatillisen koulutuksen paras uudistus viimevuosikymmenellä. Aikaisemmin oli työharjoituksen nimikkeellä opiskelijoilla mahdollisuus tutustua työelämään. Työharjoittelujakso oli vain neljä viikkoa opintojen lopuksi ja työn sisällöt olivat toisarvoisia. Opiskelija ei juuri päässyt sisälle työyhteisöön eikä usein päässyt tekemään ammatillisia töitä. Nykyään työssäoppimisjaksot ovat vähintään 10 viikkoa/lukuvuosi. Tänä aikana opiskelija pääsee markkinoimaan itseänsä kesätöihin ja valmistumisen jälkeen vakituiseksi työntekijäksi. Työpaikkaohjaajien koulutustarve on jatkuvaa mm. työntekijöiden vaihtuvuuden takia. Mitä enemmän työelämässä on koulutettuja työpaikkaohjaajia, sitä paremmin opiskelijan työssäoppiminen sujuu.

Taloudellisesti työpaikkaohjaajakoulutus on haaste koulutuksen järjestäjille. Tähän asti koulutuksen järjestäjät ovat saaneet projektirahoitusta Euroopan sosiaalirahaston (ESR) hankkeista Euroopan Unionilta. Tulevaisuudessa ESR:n rahoitus Suomelle pienenee ja rahoitus tulee järjestää normaalista opiskelijan valtionosuuksista. Työssäoppiminen voi myös olla koulutuksen järjestäjälle säästämiskeino, sillä opettajalle maksettava palkka on pienempi työssäoppimisen valvonnasta kuin varsinaisessa opetuksesta.

Ammatillisiin perustutkintoihin voitaisiin tulevaisuudessa sisällyttää työpaikkaohjaajakoulutus. Onhan meillä erilaisia tutor- tehtäviä opiskelunaikanakin oppilaitoksissa, missä tarvitaan ko. taitoja.

Työelämän näkökulmasta työpaikkaohjaajien koulutus ja ohjaustoiminta työpaikoilla johtavat henkilöstöressurssien uudenlaiseen arviointiin. Vaikka työpaikkaohjaajakoulutukseen osallistuminen ja opiskelijan ohjaustyö työpaikalla vie työpaikkaohjaajalta työaika, on hyvä miettiä tämän myötä saavutettuja etuja. Työpaikkaohjaajan osaamisen ja laadukkaan ohjauksen avulla voidaan kehittää laajemminkin työyhteisöä. Opiskelijoiden mukana työyhteisöön saadaan uusia ajatuksia, menetelmiä ja ratkaisuja. Lisäksi opiskelijan työpanos lisääntyy työssäoppimisen aikana. (Lammi 2013, 59–61) Rakennusalalla työpaikkaohjaajakoulutus on parempi suorittaa lyhyissä, sopivissa kokonaisuuksissa työmaalla,

samalla kun opettaja käy ohjaamassa opiskelijaa. Opetettavat asiat voidaan yhdistää siihen tekemiseen, mitä parhaillaan on menossa työpaikalla.

LÄHTEET

A 475/2006. Asetus nuorille työntekijöille erityisen haitallisista ja vaarallisista töistä

A 811/1998. Asetus ammatillisesta koulutuksesta

Ammatillisen perustutkinnon perusteet, Rakennusalan perustutkinto 2009. Opetushallitus.

Ammattikoulutus Suomessa. 2010. Ammattiosaamista, tietoa ja taitoja työelämään sekä jatko-opintoihin. Opetushallitus.

Frisk, T. 2010. Työpaikkaohjaaja opiskelijan ohjaajana. Helsinki: Kyriiri Oy

Hätönen, H. 2010. Työpaikkaohjaaja opiskelijan arvioijana. Helsinki: Kyriiri Oy

L 630/1998. Laki ammatillisesta koulutuksesta

L 998/2006. Laki nuorista työntekijöistä

Lammi, A. 2013. Opas työpaikkaohjaajien koulutuksen toteuttamiseen. Helsinki: Edita Prima Oy

Suositus työpaikalla tapahtuvasta oppimisesta, 23.9.2010. Opetus- ja kulttuuriministeriö, Työ- ja elinkeinoministeriö.

2011a. Ammatillisen koulutuksen laatustrategia. Opetus- ja kulttuuriministeriö.

2011b. Koulutus ja tutkimus vuosina 2011–2016. Kehittämissuunnitelma. Opetus- ja kulttuuriministeriö.

2012a:41. Opetushallitus.

2012c. Työpaikkaohjaajien koulutus 3 ov. Opetushallitus.

Liite1. Dia – esitys.

Talonrakennusalan työpaikkaohjaajakoulutus

HAKEMISTO

A

Aikuiskoulutus..... 7, 14
 Ammattiosaamisen näyttö..... 6, 7, 19, 24
 Ammattitaito..... 2, 11
 Ammattitaitovaatimus..... 9, 11, 12, 13, 14, 17, 23, 24
 Arviointi..... 6, 7, 19, 20, 23, 24, 25, 26, 27

E

Englanninkielinen kuvailulehti 30

I

Itsearviointi..... 23, 24, 26

K

Kehittämissuunnitelma..... 5
 Koulutuksen järjestäjä..... 2, 7, 14
 Koulutussopimus..... 2
 Kuvailulehti..... 29

O

Ohjaus.....2, 3, 4, 5, 7, 20, 21, 25, 27
 Opetushallitus.....3, 7, 14, 16
 Opintoviikko..... 2, 12, 13, 16
 Opiskelija.....2, 3, 4, 5, 6, 7, 11, 13, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28
 Oppimisen arviointi..... 7, 20, 23
 Osaamisen arviointi..... 6, 7, 23, 24
 Osaamisen kartoitus..... 5
 Oppilaitos.....2, 10, 18

P

Perustutkinto 1,2,3,7,8,11,13,15,16,17,25

R

Rakennusala..... 1,2,3,7,13,15,16,17,22,25,28

T

Työelämä.....2, 3, 4, 5, 6, 7, 9, 10, 11, 12, 14, 19, 20, 24, 25, 26, 27
 Työelämäjakso..... 5
 Työssäoppiminen..... 1, 2, 3, 18, 26
 Työpaikka..... 2, 3, 18, 24
 Työpaikkaohjaaja..... 2, 3, 4, 5, 6, 7, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 23, 24,26, 27
 Työturvallisuus.....7, 17, 18, 20, 22

Y

Yritys 4, 6

Liite 1

Dia-esitys

TALONRAKENNUSALAN TYÖPAIKKAOHJAAJAKOULUTUS

Työpaikkaohjaajien koulutus

3 ov

1. Työpaikalla järjestettävän koulutuksen, ammattiosaamisen näyttöjen suunnittelu (1 ov)
2. Opiskelijan ohjaaminen ja oppimisen arviointi (1 ov)
3. Opiskelijan tai tutkinnon suorittajan osaamisen arviointi (1 ov)

Työpaikalla järjestettävän koulutuksen, ammattiosaamisen näyttöjen suunnittelu (1 ov)

- Tutkinnon rakenne, tavoitteet ja ammattitaitovaatimukset
- Työssäoppimisjakson suunnittelu
- Ammattiosaamisen näyttöjen suunnittelu
- Puite- ja koulutus sopimukset

Opiskelijan ohjaaminen ja oppimisen arviointi (1 ov)

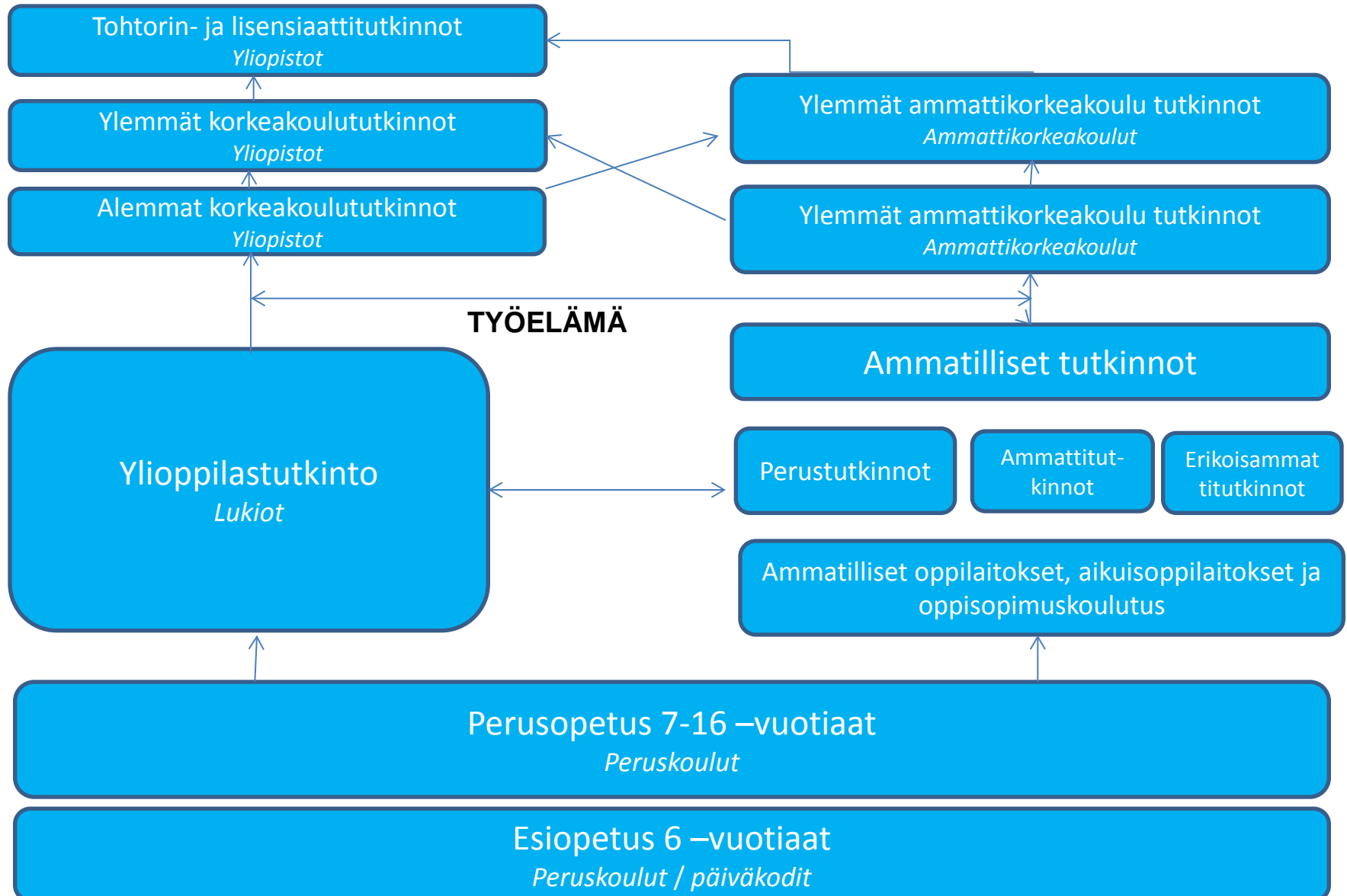
- Opiskelijan perehdytys ja ohjaus työpaikalla
- Terveys, turvallisuus ja toimintakyky
- Itsearviointiin ohjaaminen
- Oppimisen arviointi, ohjaava ja kannustava palaute

Opiskelijan tai tutkinnon suorittajan osaamisen arviointi (1 ov)

- Ammattiosaamisen näyttö
- Kriteeriperusteinen arviointi
- Arviointikeskustelu ja dokumentointi

TYÖSSÄOPPIMISJAKSON SUUNNITTELU

Suomen koulutusjärjestelmä

RAKENNUSALAN TUTKINNOT

- **Ammatillinen perustutkinto**

- Osoitetaan ammattitaidon saavuttamisen edellyttämät tiedot ja taidot
- Laajuus 120 opintoviikkoa
  - Amatilliset tutkinnon osat 90 ov, josta vähintään 20 ov top:ia
  - Ammattitaitoa täydentävät opinnot 20 ov
  - Vapaasti valittavat opinnot 10 ov

**Talonrakentaja, maarakentaja, kivirakentaja ja
maarakennuskoneenkuljettaja**

Ammattiopisto, peruskoulusta 16v

Aikuisopisto, ikä 18-

JATKO-OPINNOT:

Aikuisopisto

- **Ammattitutkinnot ja erikoisammattitutkinnot**
  - Jokaiseen ammatilliseen perustutkintoon, ammattitutkintoon ja erikoisammattitutkintoon on laadittu tutkinnon perusteet, joissa on määritetty tutkinnon osissa vaadittava ammattitaito, arvioinnin kohteet ja kriteerit sekä ammattitaidon osoittamistavat. Tutkinnon perusteissa on määritetty myös, miten tutkinto muodostuu tutkinnon pakollisista ja valinnaisista osista.

Aikuisopisto

- **Ammattitutkinnot esim.**
  - Rakennuspeltisepän ammattitutkinto
  - Rakennustuotannon ammattitutkinto, (työnjohtaja)
  - Rakennustuotealan ammattitutkinto, (tehdastyöntekijä)
  - Talonrakennusalan ammattitutkinto
- **Erikoisammattitutkinnot esim.**
  - Rakennusalan työpäällikön erikoisammattitutkinto
  - Rakennuspeltiseppämestarin erikoisammattitutkinto
  - Talonrakennusalan erikoisammattitutkinto

Ammattikorkeakoulut

- Koulutus kestää kokopäiväopintoina 3,5–4,5 vuotta, ja siihen kuuluu puolen lukuvuoden työharjoittelu. Ammattikorkeakoulututkintoon johtavat opinnot järjestetään koulutusohjelmina, joissa voi olla suuntautumisvaihtoehtoja. Opetusministeriö vahvistaa koulutusohjelmat, mutta ammattikorkeakoulut laativat itse niiden opetussuunnitelmat ja toteuttavat koulutuksen.
- Rakennustekniikan koulutusohjelma, Insinööri (AMK)

Tutkinnon rakenne

- JAO:ssa olemme valinneet kahdeksan ammatillista valinnaista tutkinnonosaa, jotka oppilaitos tarjoaa opiskelijoille
- Työssäoppimisen aikana opiskelija voi valita niitä valinnaisia tutkinnonosia, joita työssäoppimispaikalla voi tehdä

RAKENNUSALAN PERUSTUTKINTO (120 OV)

Kaikille pakolliset tutkinnon osat **50 ov**

Perustustyöt 15 ov

Talonrakennuksen koulutusohjelma, talonrakentaja

Runkovaiheen työt 35 ov

Kaikille valinnaiset tutkinnon osat, talonrakentajat **40 ov (KT 30)**

1. Sisävalmistusvaiheen työt	10 ov
2. Ulkoverhous- ja kattotyöt	10 ov
3. Muuraus	10 ov
4. Laatoitus	10 ov
5. Raudoitus ja betonointi	10 ov
6. Muottityöt	10 ov
7. Korjausrakentaminen	10 ov
8. Rakentamispalvelut	10 ov

Muut valinnaiset tutkinnon osat (0-10 ov)

1. Yrittäjäyys	10 ov
2. Työpaikkaohjaajaksi valmentautuminen	2 ov
3. Lukio-opinnot	10 ov

Ammattitaitoa täydentävät tutkinnon osat **20 ov**

Vapaasti valittavat tutkinnon osat **10 ov**

Tutkinnon perusteet

- tilanteen ja henkilön mukaan joko koko perusteet tai tutkinnon osa (mahdollisuus suorittaa vain tutkinnon osia)
- mikä osa oppimisesta tapahtuu tämän työssäoppimisen aikana
- ammattiosaamisen näytöt - mitä osaamista osoitetaan näytössä, kaikki tutkinnon osat on näytettävä
- esimerkkejä tutkinnon osan näyttömahdollisuudesta yleisesti/työpaikkakohtaisesti

Tutkinnon tavoitteet

Opiskelijan opiskelu tavoitteisiin tutustuminen:

- millainen opiskelija, missä vaiheessa opintoja (esim. vuosikurssi, onko ollut aiemmin työssäoppimassa, alaikäisyys huomioidaan konkreettisesti työtehtävien suhteen)
- millaiset oppimistavoitteet
- millaisia työtehtäviä juuri tämä opiskelija voisi tehdä tällä työpaikalla (erilainen osaamistausta, erilaiset lähtökohdat)
- opiskelijan erityispiirteet (mm. erityinen kiinnostus, erityisopiskelija)
- suunnitelma ammattiosaamisen näytöstä tämän työpaikan ja opiskelijan mukaisena, opiskelijan HOPSin mukaisesti, ammattitaitovaatimukset ja tutkinnon perusteet huomioiden

Ammattitaitovaatimukset

- Ammattitaitovaatimukset on määritelty rakennusalan opetussuunnitelman perusteissa
- Valtakunnallisesti kaikilla samat

Pohdittavaa

Mitä tutkinnon osaa tai osia voisi opiskelija suorittaa alaisuudessaasi?

Ks. Rakennusalan perustutkinto

Työssäoppiminen lähestyy...

- yhteistyöhön liittyvät sopimukset ja käytännöt
  - työmaiden tiedot: osoite, työpaikkaohjaaja, työnjohtaja
  - puitesopimus ks. liite
  - koulutusopimus ks. liite
  - ruokailun järjestäminen
  - työvaatetus, suojavaatetus
  - työvälineistä sopiminen
  - vakuutukset (mikäli kyse on työsuhteesta, voimassa oleva työsopimus vaikuttaa vastuisiin)
  - turvallisuuskoulutus, työturvallisuus, tieturva, tulityö, hätäensiaputaidot / EA1

OPISKELIJAN OHJAAMINEN JA OPPIMISEN ARVIOINTI

Perehdytys, pelisäännöt ja työturvallisuus

Perehdytys

- perehdytys on työpaikan lakisääteinen velvoite
- työssäoppimisjakso alkaa perehdyttämällä
- aina koneille ja laitteille, jotka ovat uusia opiskelijalle
- perehdytyssuunnitelmarunko (yrityksen oma malli tai AO:n malli)

Perehdyttämisasiat

- opiskelijan vastaanotto ja tutustuminen
- henkilökunnan esittely (puolin ja toisin)
- työympäristön, tilojen esittely
- Työturvallisuusasiat
  - pakolliset kortit (tulityö, työturva, työssäoppijan työturvakortti, hätäensiaputaidot)
  - rikosrekisteri (mikäli tarvitaan, työpaikka kertoo **etukäteen** työssäoppijalle)
  - työvaatetus
  - suojavaarusteet
  - toiminta hätätilanteessa
  - vaaralliset ja kielletyt työt
  - muut työpaikka- ja yrityskohtaiset

Perehdyttämisasiat

- opiskelijan opiskelusuunnitelman tarkistus
- Työajat , tauot, poissaoloilmoitukset, tupakointi (aika, paikka, alaikäisyys)
- Pelisäännöt
  - työpaikan tavat toimia (meillä pidetään erityisen tärkeänä... esim. työvaatteet, työaikojen noudattaminen, muu)
  - työtehtävät, säännöt
  - työroolit (lähimmät työtoverit)

Nuoret työntekijät

- Kielletyt työt alle 18 v.
  - Alaikäistä ei saa käyttää töissä, jotka ovat nuoren ruumiilliselle tai henkiseen kehitykselle vahingoksi tai jotka vaativat häneltä suurempaa ponnistusta tai vastuuta kuin hänen ikäänsä ja voimiinsa katsoen on kohtuullista.

Esim.

- Liikenteenohjaus
- Asbestipurku
- PCB:n ja kreosootin käsittely
- Pitkäaikainen piikkaus
- Elementtiasennustyöt
- Pulttipistoolin käyttö
- Panosnaulain tai vastaava
- Yksintyöskentely, kun siihen liittyy tapaturman vaara.
- Henkilönnostolaitteet
- Räjätystyöt

Nuoret työntekijät

Rakennusalaalla vaarallisia koneita ja töitä, joita voidaan tehdä kokeneen ja ammattitaitoisen henkilön **jatkuvassa** valvonnassa

- Sirkkelit
- Pyörösahat
- Moottorisaha
- Jyrsinkoneet
- Levyleikkurit
- Kulmahiomakone
- Hitsauslaitteet
- Pulttipistooli
- Paineilma ja panosnaulaimet, tai vastaavat
- Konekäyttöiset nostimet
- Henkilönostolaitteet, kirjallinen lupa
- Kovaa melua ja tärinää aiheuttavat koneet (piikkaus)
- Purkutyöt
- Kapeat kaivannot, syvemmät kuin 2,0 metriä

Terveys, turvallisuus ja toimintakyky

- Opiskelijalla on oikeus sekä psyykkisesti että fyysisesti turvalliseen oppimisympäristöön.
- Tavoitteena on, että opiskelijat osaavat rakennusalan työsuojelumääräykset ja -ohjeet sekä myös noudattavat niitä. Lisäksi opiskelijan tulisi oppia alusta lähtien ergonomisesti oikeat ja terveelliset työtavat.
- Koulutuksen järjestäjän ja työnantajan on yhteisesti, vaarojen arvioinnin pohjalta selvitettävä työssäoppimisjaksolla tarvittavat henkilönsuojaimet, sovittava niiden hankkimisesta ja kirjattava asia työssäoppimista koskevaan sopimukseen. Opiskelija on perehdytettävä työpaikkaansa kuten muutkin työntekijät.

Terveys, turvallisuus ja toimintakyky

- Työssäoppimisen aikaisesta työturvallisuudesta sovitaan työssäoppimisen puitesopimuksella, ja sitä tarkennetaan opiskelijakohtaisessa koulutussopimuksessa .
- Työturvallisuuslakia sovelletaan oppilaan ja opiskelijan työhön koulutuksen yhteydessä (738/2002 §4).
- Työturvallisuuslain tarkoituksena on parantaa työympäristöä ja työolosuhteita työntekijöiden työkyvyn turvaamiseksi ja ylläpitämiseksi sekä ennalta ehkäistä ja torjua työtapaturmia, ammattitauteja ja muita työstä ja työympäristöstä johtuvia työntekijöiden fyysisen ja henkisen terveyden haittoja.
- Työsuojeluun ja työturvallisuuteen liittyvissä asioissa auttaa Työsuojeluhallinto, [Aluehallintovirasto Länsi-Suomi](#).

Oppimisen ja osaamisen arviointi

- ***Oppimisen arviointi*** = työssäoppimisen aikana opitaan, silloin oppimisen arviointi on palautetta ja ohjausta
- ***Osaamisen arviointi***= ammattiosaamisen näytöt, jossa osaaminen osoitetaan ammattitaitovaatimusten mukaisesti osaamisen kriteerit muistaen
  - osaamisen arvioinnissa arvioidaan kokonaisuuksien hallintaa (tutkinnon osa kerrallaan)
  - jos työtehtävä on vain osa tutkinnon osan ammattitaitovaatimuksista, kyse on ns. osanäytöstä

Arvioinnin tehtävät ja periaatteet

- arvioinnilla (= palaute ja ohjaus) ohjataan, motivoidaan ja kannustetaan opiskelijaa arvioinnilla tuetaan opiskelijan kasvua ammattiin
- tuetaan opiskelijan myönteisen minäkuvan kehittymistä sekä kasvua ammatti-ihmisenä
- Oppimisen arviointi ja Osaamisen arviointi - tulee selkeästi erottaa toisistaan
- päättövaiheen osaaminen arvioidaan yleensä ammattiosaamisen näytöillä
- ammattiosaamisen näytöllä arviointi = työn tekemisen arviointia

Työssäoppiminen, ohjaus ja arviointi

Työssäoppimisjaksolla opiskelija oppii tutkinnon ammattitaitovaatimusten mukaisia asioita ja harjaantuu oppimisissaan asioissa →

Työssäoppimisen aikana arvioidaan opiskelijan **oppimista** ohjaamalla ja kannustamalla sekä seuraamalla edistymistä, arvosanat eivät tässä välttämättömiä.

Työssäoppiminen = oppimista ja oppimisen arviointia

Työssäoppimisen (=oppimisen) arvioinnin tavoitteena on, että

- opiskelija tietää, mitä hän osaa ja
- opiskelija tietää, mitä hänen on vielä opittava

Miksi oppimisen ohjaus ja palaute on tärkeää?

- vaikuttaa opiskelijan asennoitumiseen ja motivaatioon
- kehittää opiskelijan itsearviointitaitoja
- vaikuttaa oppimiseen ja osaamiseen → opiskelija tietää, mitä jo osaa ja mitä hänen pitää vielä oppia
- vaikuttaa työpaikan valintaan

Opiskelijan ohjaus

- *Olemme kukin erilaisia oppijoita*
  - ammattilainen näyttää, opiskelija seuraa ja tekee havaintoja
  - opiskelija tekee itse, saa koko ajan ohjausta tekemiseensä (tekemällä oppiminen)
  - opiskelija tekee lähes itsenäisesti, ohjauksen määrä on enää pieni
  - opiskelija tekee itsenäisesti ilman ohjausta
- Palaute ja ohjaus oppimisen tukena ja mahdollistajana
  - opiskelijan oppimistavoitteet huomioiden

Palautteen antaminen

- palaute silloin, kun asia on tuore ja muistissa
- kerro, missä opiskelija on edistynyt ja mitä kehittämiskohteita hänellä vielä on (konkreettisia esimerkkejä), kysy, miten opiskelija on itse asiat kokenut ja auta opiskelijaa arvioimaan toimintaansa
- myönteinen ja rakentava palaute (onnistumiset, kehittämiskohteet)
- rohkaisevaa ja kannustavaa, selkeää, rehellistä, myös vaikeat asiat puheeksi
- hyvä vuorovaikutussuhde ja ilmapiiri – edistää oppimista
- suorien kysymysten käyttäminen, havaintojen ja perustelujen esittäminen
- konkreettiset tilanne-esimerkit
- **palautetta, joka perustuu arvioinnin kriteereihin**

Kriteeriperusteinen arviointi tarkoittaa, että

oppimista ja osaamista verrataan ammatillisen
tutkinnon ammattitaitovaatimukseen ja
arviointikriteereihin

- oppimisen arviointi työssäoppimisen aikana
- monipuoliset, aktivoivat menetelmät arvioinnissa tärkeitä
- opiskelijan itsearviointitaitojen kehittyminen, tuetaan häntä tässä
- palaute, kannustus, ohjaus – muistetaan välitavoitteiden saavuttaminen ja uusien tavoitteiden asettaminen
- HOPS mukana koko ajan
- säännöllinen palaute mahdollistaa toiminnan muuttamista ja suuntaamista uudelleen kohti tavoitteita
- Ks. Tutkinnon osan kriteerit liitteenä

Osaamisen arviointi

- Ammattiosaamisen näytöt (keskeisin tapa) ja muu osaamisen arviointi
  - avoin arviointi= arvioinnin kohteet ja kriteerit kaikkien osapuolten tiedossa
  - opiskelijalla mahdollisuus osaamisensa monipuoliseen osoittamiseen ja itsearviointiin
  - osaaminen = työn vaatimien tietojen ja taitojen hallinta ja soveltaminen käytännön työtehtäviin
  - osaamisen osoittaminen opiskelijalle parhaiten soveltuvalla tavalla
  - osaamista verrataan tutkinnon osan arvioinnin kohteisiin ja arviointikriteereihin

AMMATTIOSAAMISEN NÄYTÖT

Ammattiosaamisen näyttöjen suunnittelu

- Jokaisesta ammatillisesta tutkinnon osasta annetaan ammattiosaamisen näyttö
- Näytöt ensisijaisesti työssäoppimisen aikana
- Opiskelija, työpaikkaohjaaja ja opettaja yhdessä suunnittelee näytön
- Opiskelijan on saatava riittävästi tukea ja ohjausta ennen näyttöä
- Ilmoitus opettajalle ennen näytön aloittamista

Työssäoppiminen ja ammattiosaamisen näytöt

Prosessi:

- Näytön suunnittelu
- Esisuunnittelu ks. näytön esisuunnittelu lomake
- Toteutus
- Arviointikeskustelu kriteerien pohjalta opiskelija, työelämän edustaja ja opettaja ks liite kriteerit

Ammattiosaamisen näytön suunnittelu

- opiskelija, työpaikkaohjaaja ja opettaja suunnittelevat → millaisin työtehtävin, mitä tekemällä, opiskelija voi osoittaa osaamisensa?
- osaaminen näytetään, kun on opittu riittävästi
- näyttö voi kestää muutaman tunnin, viikon...
- näyttö voidaan keskeyttää, mikäli turvallisuus vaarantuu tai on odotettavissa taloudellista vahinkoa
- näyttöjä voidaan yhdistää, mikäli se luontevasti onnistuu

Työssäoppiminen ja ammattiosaamisen näytöt

Opiskelija **osoittaa osaamisensa** työtä tekemällä
(ammattiosaamisen näytöt) →

Ammattiosaamisen näytössä arvioidaan, kuinka hyvin opiskelija on saavuttanut tutkinnossa edellytetyn osaamisen (=ammattitaitovaatimukset tutkinnon perusteiden mukaisesti)

Näytön arvioinnin kohteet ja kriteerit

Arviointi kohdistuu

- työprosessin,
- työmenetelmien, välineiden ja materiaalin,
- työn perustana olevan tiedon ja
- elinikäisen oppimisen avaintaitojen hallintaan (näistä erikseen oppiminen ja ongelmanratkaisu, vuorovaikutus ja yhteistyö, ammattietiikka sekä terveys, turvallisuus ja toimintakyky).

Muu osaamisen arviointi

- kohdistuu niihin tutkinnon osan arvioinnin kohteisiin ja arviointikriteereihin, jotka eivät tule ammattiosaamisen näytöissä esille

Ammattiosaamisen näytöt

- työpaikkaohjaaja toimii myös näytön arvioijana
- arvioidaan keskeinen ja työn tekemisen kannalta oleellinen osaaminen
- arvioinnin kohteet ja kriteerit on tutkinnon perusteiden mukaiset
- ”arviointiaineisto” = seurataan työntekoa, tehdään havaintoja, haastatellaan opiskelijaa, tarkastellaan konkreettisia tuloksia, kerätään asiakkaiden, muiden työntekijöiden palautetta

Osaamisen arviointi

= ammattiosaamisen näytöt

- ammattiosaamisen näytössä arvioidaan mahdollisimman laajasti ammattitaitovaatimuksissa määritelty osaaminen (tutkinnon perusteiden mukaan)
- opiskelija osoittaa osaamisensa monipuolisesti ja arvioi myös itse osaamistaan
- opiskelija tekee työsuunnitelman ennen näyttöä (tämä on tutkintokohtainen/tutkinnon osakohtainen asia, ei kaikissa)
- osaaminen on tietojen, taitojen ja käytännön yhdistelmä ja ilmenee työn tekemisessä
- osaamisen arviointi tapahtuu ammattitaitovaatimuksia koskevien kriteereiden mukaan

Arviointi ja tutkinnon toimielin

Tutkinnon toimielin:

- koulutuksen järjestäjä asettaa enintään kolmeksi vuodeksi kerrallaan
- toimielimessä edustettuina koulutuksen järjestäjä, opettajat, opiskelijat, asianomaisen alan tai alojen työ- ja elinkeinoelämä

Toimielimen tehtävät:

- hyväksyy koulutuksen järjestäjän opetussuunnitelman osana olevat suunnitelmat ammattiosaamisen näyttöjen toteuttamisesta ja arvioinnista
- valvoo näyttötoimintaa
- käsittelee opiskelijan arviointia koskevat oikaisuvaatimukset
- toimielimen puheenjohtaja allekirjoittaa tutkintotodistuksen osana olevan näyttötodistuksen

Ammattiosaamisen näytöt, Arviointi

Ammattiosaamisen näytön arviointi tapahtuu
arviointikeskustelussa

- opiskelija, työpaikkaohjaaja ja opettaja (kolmikantaisesti yhdessä)
- opettaja on mukana ja varmistaa, että arviointi tapahtuu arviointikriteereiden ja kohteiden mukaisena
- käydään läpi arvioinnin kohteet ja kriteerit
- arvioidaan opiskelijan osaamista ja huomioidaan hänen itsearviointinsa sekä työpaikkaohjaaja-arvioijan palaute (= kooste ”arviointiaineistosta”)
- kootaan arviointi ja tehdään päätelmät - arvosanat arvioinnin koontilomakkeelle arviointikohteittain
- lopullisen arvosanan päättävät opettaja ja/tai työpaikkaohjaaja

Työssäoppimisjakson loppuessa

- arvioidaan (yhdessä) opiskelijan työskentelyä työssäoppimisen aikana sekä hänen saamaansa ohjausta ja tukea sekä työpaikkaa oppimisympäristönä
- kerätään palautetta sekä työpaikkaohjaajalta että opiskelijalta
Osoite: <http://inka.cec.jyu.fi/>
- kehitetään toimintaa palautteen pohjalta